

Vztah dětí v dětských domovech se školou k institucím a pedagogickým pracovníkům

Pavel Janošík

2016

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel Janošík**
Osobní číslo: **H13144**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vztah dětí v dětských domovech se školou k institucím
a pedagogickým pracovníkům**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, sociální psychologie, rodiny, školy a institucionální péče.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČAPEK, Robert. Odměny a tresty ve školní praxi. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4639-5.

FISCHER, Slavomír, ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 80-7013-259-0.

KAST, Veréna. Úzkost a její smysl. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-267-0160-1.

PRAŠKO, Jan a kol. Poruchy osobnosti. Praha: Portál, 2009. ISBN 80-7178-737-X.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

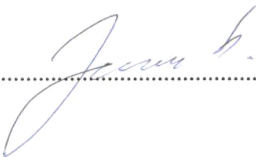
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 2. 2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teč nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Poděkování panu docentovi Jaroslavu Balvínovi, za jeho trpělivou práci a dobrou spolupráci při přípravě a vedení této Bakalářské práce. Také děkuji vedení dětských domovů se školou a školní jídelnou v Bystřici pod Hostýnem a Veselíčku, za pomoc při shromažďování dotazníků a jejich podnětné rady. motto a čestné prohlášení, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné ve znění:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

ABSTRAKT

Listina práv a svobod zajišťuje občanům ČR právo na vzdělání. Je dokonce uzákoněna povinnost základní školní docházky. Některé děti ovšem tuto povinnost nespĺňují a to z různých důvodů. Většinou jsou na vině rodiče, kteří zákon nedodržují, nebo ho dodržují jen částečně. Proto jsou tyto děti z nařízení soudu rodinám odebírány a umístovány v dětských domovech, kde se dětem potřebného vzdělání dostane. Ovšem některé děti trpí poruchami chování, soustředění, hyperaktivity. Proto jsou takové děti umístovány do dětských domovů se školou. Jaká je zde péče o tyto děti? Je kvalitní? Je profesionální? Jak děti nesou odloučení od rodiny a kamarádů? Jaký mají děti vztah k institucím jako jsou soudy, PČR, aprobační služba, dětské domovy se školou? Jak děti vnímají své učitele a vychovatele? Je vůbec ústavní péče pro děti lepší, než život v rozvrácené nebo neúplné rodině, kde na dítě jeden z rodičů nestačí a je vychováváno ulicí?

ABSTRACT

The Charter of Rights and Freedoms guarantees the right to education for citizens of the Czech Republic. The basic education is even duty of law. Some children, however, don't fulfill this obligation for different reasons. The parents are mostly blame because they don't respect the law or they respect it only partially. It is a main reason why their children are taken by court from families and placed in a children institute where children receive the necessary education. However some children suffer from behavioral disorders, concentration and hyperactivity. Therefore such children are placed in children institute with school education. What is the care of these children? Is it good? Is it a professional? How do children accept the separation from family and friends? What is the relationship of the children to institutions such as the courts, Police, approbation service, children institute with school education? How do children perceive their teachers and educators? Is it institutional care for children better than life in dysfunctional or single-parent family where the one parent is unable to educate the child who is finally grows up on the street?

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	12
1.1 Stav zkoumaného tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře	14
1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice	16
1.3 K základním pojmům	19
2 JAK VNÍMAJÍ DĚTI Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ SE ŠKOLOU PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY, INSTITUCE A JEJICH ZAMĚSTNANCE	23
2.1 Poruchy dětí umístovaných do dětských domovů se školou a školní jídelnou a jejich projevy	24
2.2 Vnímání práce pedagogických pracovníků dětmi	27
2.3 Metody a formy práce pedagogů s dětmi v prostředí dětského domova se školou	28
3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU JAKO INSTITUCE	30
3.1 Dětské domovy a jejich struktura v ČR	30
3.2 Součásti zařízení a jejich organizační členění	31
3.3 Charakteristika jednotlivých součástí zařízení a struktura dětského domova se školou a školní jídelnou	31
3.4 Dětský domov se školou spolupracuje s dalšími státními institucemi	32
3.5 Náš dětský domov, role pedagogů ve vztahu k dětem a naopak	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 VNÍMÁNÍ DĚTÍ A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ SEBE NAVZÁJEM	38
4.1 Cíle výzkumu	38
4.2 Výzkumné otázky	39
4.3 Stanovení hypotéz	39
4.4 Výzkumný soubor	39
4.5 Technika sběru dat	40
4.6 Metody analýzy	40
5 PŘEPIS METODY DOTAZNÍK ARTD	41
5.1 Analýza dotazníkového šetření	41
5.2 Vyhodnocení hypotézy	41
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	62
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM TABULEK	64
SEZNAM GRAFŮ	65
DOTAZNÍK	66

ÚVOD

Bakalářská práce na téma „Vztah dětí v dětských domovech se školou k institucím a pedagogickým pracovníkům“ je zaměřena na problematiku dětí, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu a jsou dočasně umístěny v dětských domovech se školou. Jaké mají děti zde umístěné vztahy k pedagogickým pracovníkům a také institucím, které je zde umístily a které je dozorují?

V současné době vlivem tlaku Evropského parlamentu se v naší zemi objevují snahy na rušení nebo redukci počtu dětských domovů. Filosofii Evropského parlamentu je umístování většího počtu dětí do náhradní rodinné péče nebo do péče profesionálních pěstounů. Česká republika zaujímá, co do počtu dětí v dětských domovech, jedno z prvních míst v Evropské unii. Pokud se jedná o děti z rozvrácených rodin, děti s nedostatečnou péčí rodičů nebo sirotky, kteří nemají vážnější výchovné problémy, jsou děti umístovány do dětských domovů. Děti, které mají navíc výchovné problémy, poruchy chování, děti s poruchou pozornosti a hyperaktivity, které jsou ve škole nezvladatelné a působí destruktivním chováním ke svému okolí, jsou umístovány do dětských domovů se školou a školní jídelnou. Takové děti jsou odebírány rodičům na základě rozhodnutí soudu. Soud rozhodne, na jakou dobu a do kterého konkrétního zařízení bude dítě umístěno.

V první části se tato práce zabývá teoretickými východisky a základními pojmy v souvislosti s problematikou sociální pedagogiky. Následuje stav zkoumaného tématu v domácí a zahraniční literatuře a také jaký vztah má zadané téma k sociální pedagogice.

Praktická část této práce se zaměřuje na konkrétní problematiku umístování dětí do dětských domovů se školou a školní jídelnou. Také objasňuje a zkoumá pocity dětí a jejich vztah jak k pedagogickým pracovníkům, tak k institucím, které o dětech rozhodují nebo se podílí na jejich převýchově. Dotazníkovou formou se ptáme dětí, jak instituce vnímají, co jim přemístění od rodiny vzalo a co jim dalo. Jak se cítí v dětském domově se školou a školní jídelnou, co zde mají rády, co jim přináší uspokojení a co jim vadí.

Jsou odebrány ze svého patologického a nevhodného prostředí a umístěny do zařízení, které se stará o jejich základní potřeby, výchovu, léčbu, celkový osobnostní rozvoj. Co takové děti prožívají? Je šance, že jejich převýchova bude úspěšná? Jaký mají děti náhled na instituce, jako například soudy, Policie české republiky, aprobační službu, dětské domovy. Jaký mají děti náhled na své učitele a vychovatele? Na tyto otázky odpovídaly děti z dětských domovů se školou a školní jídelnou v tištěném dotazníku. Dotazník je stručný, výstižný a klade přímé

otázky způsobem, aby je všechny dotázané děti ve věku od 11 do 16 let pochopily. Výstupy z této práce budou použity v Dětském domově se školou a školní jídelnou v Bystřici pod Hostýnem, ale i v jiných domovech se školou a školní jídelnou.

Práce si klade za cíl poukázat na problematiku dětí a pedagogických pracovníků, kteří žijí a pracují v dětských domovech se školou. Práce má pomoci zjistit, jak by se s dětmi dalo lépe a kvalifikovaněji pracovat. Jak dětem zajistit optimální růst a rozvoj. Také je třeba zjistit, co děti považují za důležité více a co méně. Jak děti prožívají odloučení od rodiny? Jaký náhled mají děti z dětských domovů se školou a školní jídelnou na státní složky? Třeba na Policii české republiky, soudy, kurátory, dětské domovy se školou a školní jídelnou. V jakých oblastech jsou děti z dětského domova spokojeny a co cítí jako křivdu a zlo?

Pracuji v Dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem jako vychovatel. S dětmi intenzivně pracuji a mrzí mě, že má snaha a práce u dětí nenalézá velkou odezvu. Cílem této práce je zjistit, jaký mají vztah děti k nám, jako pedagogům. Jaký vztah mají k institucím, které je do domova umístily.

Zjištění v této práci by měly napomoci zlepšení spolupráce s dětmi, pochopení jejich pocitů a dokázat je lépe motivovat, aby převýchova byla ještě více efektivní.

TEORETICKÁ ČÁST

K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Sociální pedagogika je zaměřena hlavně na výchovu člověka, ale také se zabývá i jinými oblastmi lidského života, jako například mimoškolní výchovou. Výchova člověka provází od prvopočátku jeho bytí. V každé etapě lidské společnosti v závislosti na geografii nebo politické situaci v dané oblasti probíhala výchova odlišně. V dnešní moderní době se vše rychle mění. Proto i sociální pedagogika, jakožto poměrně mladá vědní disciplína, musí reagovat na změny ve společnosti.

V dnešní uspěchané době převládá výchova a vzdělávání institucionálního charakteru. Zejména školní prostředí slouží k významné socializaci žáka. Školní socializace má řadu specifíků, která jsou dána charakterem školní třídy, jako sociální skupiny. (Procházka, 2012).

Rozpadem rodin a pracovní vytíženost rodičů zbývá stále méně času na výchovu dětí. Ty se hlavně v pubertálním věku dostávají na scestí. Dopouštějí se záškoláctví, toulek, drobných krádeží, podvodů. Děti začínají koketovat s kouřením, drogami, alkoholem. Proto děti, které mají tyto problémy a rodič nebo oba rodiče je nezvládají, jsou umisťovány do dětských domovů se školou.

Jak na to tyto děti reagují? Jsou vytrženy ze svobodného a volného života bez zásad a pravidel. Jak se cítí a jak prožívají pobyt v takovém zařízení?

Dnešní moderní doba přináší mnoho pozitivního do našich životů, ale nese sebou také sociální rizika. Mezi nežádoucí činitele dnešní doby patří rozpad rodiny, jakožto základního kamene každé společnosti. Rodiče nebo jeden z rodičů na výchovu dětí nestačí a děti si začnou žít svým vlastním životem. Obzvláště je to patrné v období puberty, kdy děti, pokud nemají pevné a důsledné vedení, se postaví do opozice a rodiče přestanou poslouchat. První příznaky se objeví ve škole. Záškoláctví, toulky, drobné krádeže, šikana a podobně. Společnost musí takovým jevům čelit. Proto děti, které nerespektují rodiče a mají velké výchovné problémy, jsou umisťovány do dětských domovů se školou a školní jídelnou a to z nařízení soudu.

Jak se tyto děti v těchto domovech cítí? Budou respektovat nařízení soudu? Jak vnímají zařazení do kolektivu dětí se stejnými výchovnými problémy? Jakými poruchami a obtížemi děti trpí? Jaké je sociální zázemí rodiny? Budeme se pít po příčinách, následcích a sociálních dopadech institucionální výchovy dětí.

Na tyto potřeby reagovala celá řada vynikajících autorů, kteří se danou problematikou zabývali. V naší zemi má sociologie a sociální pedagogika bohaté kořeny. Například jednou

z průkopnic, hlavně v oblasti sociální práce, byla Alice Masaryková. Z novodobějších autorů a odborníků v oblasti sociální pedagogiky je to například docentka Bakošová, Milan Přádka nebo Dana Knotová.

V dětských domovech se školou se sociální pedagogika uplatňuje snad ve všech aspektech. Výchovy a rozvoje dítěte, jeho vzdělávání, rozvoj morálněvolných vlastností, socializace, spolupráce s rodinou a mnoho dalších.

Sociální pedagogika jako taková, je velmi obsáhlý pojem. Existuje spousta definic sociální pedagogiky. Například slovník sociální práce definuje sociální pedagogiku, jako odbornou disciplínu, která se zabývá *rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožující vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení.* (Matoušek, 2003, s. 210).

V současné složité době, sociální pedagogika narostla obrovským způsobem na významu. Svět a věci v něm se neuvěřitelně zrychlily a dynamicky se mění. Obrovský nárůst nových, hlavně komunikačních technologií, má své kladné, ale také stinné a negativní důsledky. Lidé jsou stále více izolováni od okolního světa a od sebe navzájem. Malá nebo žádná komunikace uvnitř rodiny má za následek velké problémy v rodině a nakonec rozpad rodiny. To na sebe nabaluje celou řadu dalších problémů, jako například špatnou výchovu dětí, výchovu jen jedním z rodičů, hádky o děti, ekonomické a morální problémy, různé názory na výchovu dětí a podobně. V důsledku toho se zvyšuje kriminalita dětí a mládeže. Proto je zapotřebí, aby se sociální pedagogika zaobírala i touto problematikou.

Mezi dvě základní funkce sociální pedagogiky všeobecně lze zařadit funkci preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační).

V současné době je velký důraz kladen především na oblast prevence. Předcházení, osvěta, odhalování patologických jevů v samém počátku je velmi důležité. Následná léčba nebo služba je vždy mnohem složitější, problematičtější a v mnoha ohledech i dražší. Je podstatné zaměřovat se na praktický dopad sociální pedagogiky a práce v sociální pedagogice. V dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem se snažíme s dětmi pracovat co nejlépe. K tomu nám slouží celá řada domácí a zahraniční literatury, která je na vysoké úrovni a velmi nám při naší práci pomáhá. Pracujeme s dětmi, které mají poruchy chování, hyperaktivitu, sociální poruchu pozornosti a podobně. Proto je zapotřebí zkoumat tuto problematiku a zkoumat zdroje dalšího vědění.

1.1 Stav zkoumaného tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře

Je dobře, že se v současné době můžeme opřít o řadu vynikajících autorů, jak v domácí, tak v zahraniční literatuře.

Sociální pedagogika není novou pedagogickou disciplínou. Trvalé místo však v soustavě pedagogických věd nedostala. V pedagogických pracích, slovnících, encyklopediích se vzpomíná jen okrajově. V oblasti výzkumu byla její pozornost zaměřena na oblast pracovní výchovy, polytechnického vzdělání, profesionální orientace, zájmové činnosti dětí a mládeže ve volném čase, společenskou podmíněnost výchovy, na některé oblasti výchovně- vzdělávací soustavy (problematika sociálních aspektů vzdělávání) i na problematiku rodiny. (Bakošová, 1994).

Miroslav Procházka se nad sociální pedagogikou zamýšlí ve své knize Sociální pedagogika. *Sociální pedagogika jako poměrně nová disciplína stojí ve své podstatě na dvou základech. Jedním je tradice filozofického myšlení, jež se soustřeďuje na výpovědi o složitém vztahu společnosti a člověka, druhý je tradice sociální práce, příklady péče, solidarity a péče o druhé, jež doprovází praxi mezilidského soužití ve všech historických epochách.* (Procházka, 2012, s. 11).

V sociální pedagogice je důležitá otázka nacházení vlastního smyslu života a smysl lidské existence. Touto otázkou se velice podrobně zabírali naši vynikající sociologové Přemysl Pitter a Miroslav Dědič. Jaroslav Balvín to popisuje ve své knize Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti. Častou otázkou, která se naskýtá před každým člověkem, je otázka smyslu lidské existence a lidského bytí. Této otázce se nevyhnou ani pedagogové, jejichž úkolem je výchova dětí a mládeže. (Balvín, 2015).

Přístup společnosti ke znevýhodněným jedincům se v kontextu historického vývoje formoval a vyvíjel zejména v souvislosti se socioekonomickou mírou vyspělosti společnosti a s ní souvisejícím nedostatkem či přebytkem zdrojů, prosazujícím se náboženským konceptem, převládajícími celospolečenskými potřebami, mírou vědeckého poznání a dalšími důležitými faktory, na které musí společnost reagovat. Důležitou změnou, která nastává ve společnosti, je nástup monoteistických náboženství. Začíná se měnit na charitativní společenost. Naše

společnost v současné době přebírá západní model socializace, pedagogiky a výchovy. Proto je dobré se také seznámit s literaturou, která vychází v zahraničí.

Zahraniční prameny

Velmi pěkně rozebírá ve své publikaci slovenská autorka *Zlatica Bakošová* sociální pedagogiku jako celek v díle „*Sociálna pedagogika*“. Ve své další knize „*Sociálna pedagogika ako životná pomoc*“ se zabývá konkrétními sociálními problémy a situacemi. Mezi další odborníky, kteří své názory a zkušenosti publikují, patří *Peter Ondrejko*, *Jolana Hroncová*.

V souvislosti s poruchami chování napsali *Munden A. a Arcelus J.* knihu „*Poruchy pozornosti a hyperaktivita*“, kde se podrobně zabírají příčinou a léčbou této poruchy. Je zde mimo jiné popsáno, jak mají pedagogové, ale i rodiče s dětmi trpícími touto poruchou pracovat.

Mezi známé zahraniční autory patří také *Triana A.* Například v knize „*Nejčastější poruchy chování dětí*“, rozebírá druhy poruch, jejich diagnostiku, léčbu a návaznou péči. Některé poruchy se dají léčit například medikamenty, některé vyžadují dlouhodobou terapii, nebo léčení v některém z lůžkových zařízení.

Tato práce se, mimo jiné, také zabývá různými poruchami u dětí umístěných v dětských domovech se školou. Proto jsou důležité výzkumy a poznatky o diagnostice a léčbě poruch osobnosti, které ve své knize „*Poruchy osobnosti*“ zaznamenává *Ján Praško a kolektiv*. Jak k dětem trpícím touto poruchou přistupovat, jak ji léčit, jak dětem odborně a profesionálně pomáhat? To jsou otázky, které nás zajímají. Na zahraniční zdroje úzce navazují domácí autoři, kteří se snaží svým dílem přispět a rozšířit vědní disciplínu – sociální pedagogiku.

Domácí prameny

Mezi nejznámější české autory patří bezesporu například *Blahoslav Kraus*, který vydal řadu publikací, které se vztahují k tématu této bakalářské práce. Je to například publikace „*Sociální disciplína jako vědní disciplína a jako studijní obor*“. Velmi pěkně zpracoval téma prostředí, ve kterém člověk žije a jeho výchovu, spolu s *Věrou Poláčkovou*. Kniha nese název „*Člověk – prostředí – výchova*“. Je zde rozebíraná otázka, zda na člověka při výchově má vliv prostředí výchovy a do jaké míry člověka toto prostředí ovlivňuje.

Zdeňek Helus ve své knize „*Sociální pedagogika pro učitele*“, zabývá socializací, jejími druhy, socializačními procesy a sociální psychologií dnešní rodiny. Píše zde, s jakými

obrovskými problémy se dnešní rodina musí potýkat. Přebraný západní model rodiny má své pozitivní i negativní aspekty.

Zajímavou a poučnou knihou je kniha *Roberta Čapka „Odměny a tresty ve školní praxi“*. Jak děti trestat, jak je motivovat nebo odměňovat? Zajímavý je pohled na hodnocení jednotlivců a také, jak se děti dívají na hodnocení učitele. Je spravedlivé, mírné nebo přísné? Co to znamená být dobrým učitelem? Je zde podrobně rozebíráno, jak je důležité klima ve třídě a také zpětná vazba pro učitele. Autor se také dívá na stav našeho školství v současnosti a tvrdí, že škole je vyčítáno mnoho věcí, většinou oprávněně. Dodává však, že vše se dá postupně měnit a zlepšovat. Například celoživotním vzděláváním pedagogů, změnou přístupu k žákům, změnou hodnocení a podobně. (Čapek, 2012).

Mezi další autory a díla soudobé sociální pedagogiky patří *Miroslav Procházka „Sociální pedagogika“*. *Jan Svoboda, Leona Němcová „Krizové situace výchovy a výuky“*. „Sociální pedagogika“ od autorů *Slavomíra Fischera, Jiřího Škody, Zdeňka Svobody, Ladislava Zilchera*. *Stanislav Bendl* s kolektivem vydali v roce 2015 knihu určenou především pro vychovatele s názvem „*Vychovatelství*“. Pro učitele vyšla kniha „*Psychologie v učitelské praxi*“, která mimo jiné poukazuje na osobnost učitele, psychické procesy a psychické stavy učitele. Pokud dojde k nějakým patologickým jevům v rodině nebo ve školním prostředí, je dobré se seznámit s knihou *Karla Nešpora „Návykové chování a závislost*.

V dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem je uplatnění sociální pedagogiky opravdu velmi široké. Protože v budově dětského domova máme i školu, tak se zde uplatňují prvky socializace, učení i výchovy. Je pozoruhodné zjistit, jaký vztah zde mají děti k pedagogickým pracovníkům, kurátorům, soudům a jiným institucím.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika, kterou v dnešní době uplatňujeme v dětském domově se školou, má dlouhodobé kořeny a základy. Od prvopočátku lidstva, kdy první výchovnou institucí byla rodina, přes výchovu ve starověkém Řecku a Římu, až po moderní dějiny v 19. a 20. století po současnost. Mezi nejvýznamnější řecké filozofy patřili například Sókrates, Platón nebo Aristoteles. V osvícenecké době se do historie sociální pedagogiky nasmazatelně zapsal *Jan Ámos Komenský*, kterého dílo nás dnes provází na každém kroku. Významnými představiteli

sociální pedagogiky byli například Denis Diderot, Jan Jacques Rousseau nebo Johann Heinrich Pestalozzi, který byl často označován za prvního sociálního pedagoga, a to především pro jeho praktické zaměření. Pracoval s dětmi v Ústavu pro výchovu chudých dětí a útulku pro osiřelé děti ve Stanzu. Je zakladatelem sociální pedagogiky pro v té době zanedbávané vrstvy obyvatel a tyto jeho rysy si sociální pedagogika nese dodnes. Stejně jako potřební v době Pestalozziho, tak i v dnešní době děti v dětském domově se školou, potřebují odbornou a profesionální péči. Není náhodou, že pedagogové, kteří v dětském domově pracují, mají na co navázat a z čeho při své různorodé práci vycházet.

Jak se svět vyvíjel a všechny věci v něm, vyvíjela se sociální pedagogika.

Jako věda, sociální pedagogika vznikla v 19. a na počátku 20. století.

Vznikaly praktické proudy sociální pedagogiky

Středoevropská tradice praktické sociálně pedagogické činnosti

Vycházelo především z myšlenek a díla Pestalozziho. Za jednoho z nejvýznamnějších reformátorů lze považovat Fridricha Adolfa Wilhelma Diesterwega. Napsal své stěžejní dílo Rukověť vzdělání pro německé pedagogy. V této knize nabádal, aby žáci byli vedeni k pravdě a svobodě přirozenou výchovou.

Anglosaská tradice sociálně pedagogické práce.

Velký ekonomický a sociální rozvoj v Anglii a prudký rozvoj průmyslové revoluce, vyvolal potřebu sociálních změn. Lidé se stěhovali do měst a začali žít jiným způsobem života. Vznikaly nové proudy a směry. Utopický socialismus, anarchismus, radikální socialismus a podobně. V kontextu sociální pedagogiky je nejvýraznější osobnost Roberta Owena. Snažil se ve své praxi vytvořit systém, který by eliminoval – společenská zla, jež se podle něho s nástupem průmyslové výroby šíří a velmi narušuje mezilidské vztahy.

Italská sociálně pedagogická praxe.

Významným italským přínosem pro rozvoj evropské sociální pedagogiky a sociální práce bylo dílo italského kněze Dona Bosca. Byl zakladatelem kongregace salesiánů a zapálený katolík prostého původu. Jeho dílo je hlavně důležité v preventivní oblasti. Snažil se vyvádět mladé lidi z prostředí, které by pro ně znamenalo mravní ohrožení a nebezpečí. Důležitá byla nabídka seberealizace odpovídající potřebám konkrétních mladých lidí.

Ruská tradice sociálně demokratické praxe.

Ruská sociální pedagogika se odlišovala od středoevropské především cílovou skupinou, se kterou pracovali. V tehdejší Rusku byly obrovské sociální rozdíly. Venkované, kteří byli ngramotní, potřebovali sociálně pedagogickou pomoc nejvíce. Proto se někteří ruští myslitelé obrátili především na pomoc venkovským masám a nevzdělaným lidem. Mezi známé představitele ruské sociální pedagogiky patřil bezesporu L. N. Tolstoj. Do svého díla mimo jiné zahrnul práci s venkovskými dětmi. Věřil, že výchovou a kultivací se každý jedinec má možnost změnit. Kladl velký důraz na prostředí, ve kterém byl vychováván.

Za poslední období prochází svět velkými změnami. Změny se nevyhnuly ani institucím a také rodině. Rodina, jako základní článek společnosti je ve velkém ohrožení. Přibývá nesezdaných a rozvedených párů. Jsou tlaky na společné manželství a adopci dětí dvojic stejného pohlaví. Mění se struktura rodiny, přibývá bezdětných párů a mění se i demografická křivka. Rozpadem rodiny trpí především děti. Zavádí se střídavá péče, která má za následek řetězec dalších problémů a složitostí, které odnáší především děti. Mění se vztah rodin ke vzdělání a k výchově. Vlivem těchto různých skutečností se zvyšují nároky na děti i rodiče. Nestabilitu a rozvrat rodiny děti snášejí různě. Nejsložitější bývá pubertální období, kdy se děti staví do opozice vůči rodičům. U dětí také přibývá poruch chování, učení, soustředění a hyperaktivity. Některé děti přestanou výchovu svých dětí zvládat. Proto je zapotřebí dětem z takových rodin pomáhat. Pokud rodiče nejeví o dítě zájem je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, nebo ústavní péče. Je zapotřebí se dětem postarat o jejich základní potřeby, výchovu, vzdělání a všestranný rozvoj. Pokud se o potřeby dítě neumí adekvátně postarat alespoň jeden z rodičů, musí se o něho postarat stát.

Česká republika má pro takové děti v neposlední době vytvořenou síť dětských domovů. Děti, které mají špatné chování v rodinách nebo dětských domovech, jsou umístěovány na základě nařízení soudu do dětských domovů se školou a školní jídelnou. Tato zařízení mají za úkol postarat se o základní potřeby dětí, jejich převýchovu, další rozvoj jejich kladných vlastností a také mají za úkol znovu začlenit dítě do rodiny, školního kolektivu a také společnosti. Dětem se zde dostává vzdělání, které budou potřebovat ve svém dalším životě. Protože do dětských domovů se školou a školní jídelnou se dostávají děti, které mají celou řadu onemocnění a psychických poruch, je zapotřebí s těmito dětmi profesionálně a odborně pracovat. Práce edukátora v tomto zařízení vyžaduje velkou trpělivost, odolnost, poctivost, vysokou míru profesionality a odbornosti. Vychovatel těchto dětí se musí dobře orientovat v sociálním a rodinném právu, psychologii, pedagogice, teorii výchovy a jiných přidružených odbornostech.

Pedagogický personál, se musí dále vzdělávat, protože změny, které ve společnosti nastávají, jsou velmi dynamické. V dnešním přetechizovaném světě, s obrovským nástupem informačních technologií, nesmí obor sociální pedagogiky zaostávat. Ve školách narůstá kyberšikana, a to jak mezi žáky, tak vůči pedagogům.

Sociální pedagogika je obor s velmi širokou působností a proto se touto problematikou zabývá celá řada autorů, kteří na tuto problematiku mají mnohdy odlišný názor. Základy byly položeny v 19. století v Německu, Francii, USA. Mezi dnes uznávané odborníky v oblasti sociální pedagogiky patří slovenská autorka docentka Zlatica Bakošová nebo Peter Ondrejko. Tato bakalářská práce je zaměřena na děti v dětských domovech se školou, kde jsou umístěny jen problematické děti, které mají špatné návyky, různé poruchy, nemoci a omezení. S čím se děti potýkají a co musí vědět pedagogové, kteří s těmito dětmi pracují? O jaké pojmy se při naší práci opíráme a jaké pojmy jsou pro nás při vykonávání naší náročné práce důležité a potřebné popisujeme v další kapitole.

1.3 K základním pojmům

Výchova a vzdělávání jsou nedílnou součástí sociální pedagogiky, která je aplikovaná v dětských domovech se školou. Pro dobré a profesionální vedení dětí nám v dnešní době slouží celá řada vynikajících publikací. Moderní pojetí sociální pedagogiky má velmi široký rámec své působnosti. Proto je dobré si v krátkosti některé pojmy a činnost jakou se zabývají nastínit.

Sociální pedagogika

Sociální pedagogika je součástí vědní disciplíny. Miroslav Procházka, ve své knize „Sociální Pedagogika“ označuje sociální pedagogiku, jako poměrně novou disciplínu, která stojí na dvou základech. Na tradici filozofického myšlení, které se zaměřuje na vztah člověka ke společnosti a na tradici sociální práce, péči, solidarity, starosti o druhé, mezilidské soužití a to ve všech historických etapách. (Procházka, 2012). Působnost sociální pedagogiky je velmi široká a obsáhlá. Je součástí našich životů, přesto, že si to většina z nás ani neuvědomuje. Věnuje se problematice vztahu jednotlivce ke společnosti a naopak. Snaží se vychovávat a vést lidi k soudržnosti, ohleduplnosti, názorové plurality, svobodě, osobní odpovědnosti, pomoci druhým a hlavně potřebným, humanismu.

Pedagogika

Název „*pedagogika*“ pochází z řeckého slova *paidagogos* „*ten, kdo vede*“. Později tento název zdomácněl a používal se při výchově a vzdělávání především dětí. Moderní vzdělávací systém, který je především institucionalizovaný, používá slovo „*Pedagogika*“ jako soubor vzdělávání výchovy.

Účelem pedagogiky je být normální vědou. To značí mít rozvinuté atributy, které normální vědu charakterizují: jasně vymezený předmět bádání a jeho teorii, výzkum a jeho metodologii, infrastrukturu s podpůrnými institucemi pro fungování vědy. (Bendl a kol., 2015).

Sociální psychologie

Je věda, zabývající se chováním, a prožíváním a poznáváním člověka v sociálním kontextu (od jednotlivce, až po velké makrosociální skupiny). Vznik sociální psychologie lze datovat na druhou polovinu 19. století, kdy byla reakcí na politické a ekonomické změny ve společnosti. Zejména reakcí na Průmyslovou revoluci. Vznikala celá řada změn v principech sociálního chování. Vyvstala problematika masových jevů.

Sociální psychologie pro pedagogy má vesměs na mysli děti a dospívající v jejich žákovské a studentské sociální situovanosti. Abychom my, jako vychovatelé, učitelé a rodiče uplatňovali osobnostní přístup, je nutné znát čtyři důležité znaky z osobnostně psychologického hlediska:

- Odkázanost.
- Otevřené prožívání.
- Potenciality.
- Vývojové směřování. (Helus, 2015).

Výchova

Výchova lidstvo provází od prvopočátku lidských dějin. Od výchovy v rodinách či kmenové komunitě se postupem doby stává záležitost institucionální. Výchova v dnešní společnosti je postavena na rodině a institucích, které jsou pod patronací státu. Výchova je nedílnou součástí našeho života a provází nás od narození do naší smrti.

„*Výchova je všude, kam se podíváte! Výchovou je všechno, život i smrt, záchrana i zánik. Výchova rozhoduje o osudech člověka*“, (Vissarion Grigorjevič Bělinskij). (Bendl a kol. 2015).

Sociální patologie

Jedná se o variabilní škálu jevů, které vnímáme z hlediska společenského hodnocení, špatné, nežádoucí a nepřijatelné. (Fišer, Škoda 2014).

Z pohledu vědních disciplín, lze řadit podle pohledu :

- Absolutistický.
- Moralizující.
- Medicínský.
- Statistický.
- Relativistický.

V prostředí dětského domova se školou se s oblastí sociální patologie setkáváme velmi často. Sociálně patologické jevy spíše preferují východisko, které spočívá v zaměření své pozornosti na jedince a etiologii jeho deviantního chování. (Fišer, Škoda 2015).

Pedagogičtí pracovníci

Pedagogický pracovník je v České republice legislativně podložená kategorie. V zákoně o pedagogických pracovnících č. 563/2004Sb. Je přesně řečeno a vymezeno, kdo je pedagogický pracovník. Jsou zde popsány předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání a karierní postup.

V nejširším smyslu je to každý, kdo vychovává a vzdělává, tedy i neprofesionál, třeba rodič. (Bendl a kol. 2015).

Rodina

Rodina je chápána jako dynamický interakční proces geneticky spjatých jedinců. (Svoboda, Němcová, 2015).

Rodina je primární sociální skupina. Je to nejstarší a nedůležitější složka společnosti, od prvopočátku lidských dějin. Rodina se především podílí na výchově a vzdělání dětí. Má funkci ekonomickou, sociální, emocionální, ochrannou a výchovně vzdělávací. V současné době dochází k velkému úpadku rodiny, jako instituce. Narůstá počet bezdětných párů. Přibývá rodičů samoživitelů. Narůstá počet nesezdaných párů a rozvedených párů. Přibývá dětí, které jsou ve střídavé péči rodičů. Obzvláště v pubertě, kdy je tlak na děti největší jak po vývojové, mentální, fyziologické, tak i po duševní stránce, se děti vymknou kontrole a začnou žít svůj vlastní život. Hodně času tráví s partou a nastávají problémy doma i ve škole. Pokud

v tomto období chybí v rodině pevná ruka otce, dítě se snadno stane nezvladatelné a končí na základě rozhodnutí soudu v některém z dětských domovů se školou. Tady se pod vedením profesionálních pedagogických pracovníků snaží změnit svůj dosavadní způsob myšlení a chování.

Ochrana dětských práv

Valným shromážděním Organizace spojených národů byla přijata v roce 1989 Úmluva o právech dítěte. Mezi signatáři byla i Československá republika.

Patologické jevy

V poslední době, lze zaznamenat velký nárůst jevů, které označujeme, jako sociálně patologické. Jedná se o celou škálu jevů, které vnímáme z hlediska celospolečenského hodnocení, jako nechtěné, nežádoucí nebo nepřijatelné. (Fišer, Škoda, 2014). Deviantní a patologické chování vzniká ve vztahu ke společnosti. Jde také o osobnost jedince a jeho sklony. Patologické chování je důsledkem působení celé řady různých biologických a sociálních faktorů:

Faktory sociálně-psychologické, biologicko-psychologické a sociologické.

JAK VNÍMAJÍ DĚTI Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ SE ŠKOLOU PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY, INSTITUCE A JEJICH ZAMĚSTNANCE

Pro děti, které jsou odebrány ze svého domovského prostředí, vzniká nová životní situace. Byly zvyklé na svůj domov, byť byl ledajaký. Jak se tyto děti cítí, jak vnímají tuto změnu a přechod do kolektivu jiných pedagogů a spolužáků? Jak vnímají částečně omezení svoji osobní svobody pobytem v ústavním zařízení? Jak děti vnímají represivní složky, jako například PČR nebo soudy? Jakou úlohu plní sociální kurátor a jak ho děti vnímají?

Mnohé děti, které přichází do dětského domova se školou a školní jídelnou mají poruchy chování, pozornosti, učení, soustředění nebo hyperaktivity. Příčin špatného chování dětí je celá řada. Genetické dispozice, špatná a nedostatečná výchova od útlého dětství, rozpad rodiny. Rozvod, rozchod a rozpad rodiny patří mezi hlavní příčiny zhoršeného chování dětí a to zejména v pubertě. Separace od rodiče je velmi často příčinou vzniku trauma, se kterým se dítě může setkat. (Svoboda, Němcová, 2015).

Projevy špatného chování jsou dobře patrné ve školním prostředí. Špatné chování vůči spolužákům doprovází záškoláctví, toulky, drobné krádeže, zneužívání návykových a psychotropních látek. Takové dítě šikanuje slabší děti ve škole i mimo ni. Kradou jiným peníze, značkové oblečení nebo obuv. Narušují výuku ve škole, jsou drzé a vulgární k pedagogickým pracovníkům. Proto je velice důležitá ostražitost a všímavost učitele, protože k některým projevům šikany dochází skrytě a nenápadně. Proto je zapotřebí dítěti, které vykazuje takové patologické a závadné chování pomoci. Také se musí chránit okolí před destruktivním chováním dítěte.

Jednou s možností ochrany je ústavní péče, která je praktikovaná v dětských domovech se školou. Tady se na výchově dítěte nepodílí jeden konkrétní člověk, ale více vychovatelů, kteří se střídají a mají jen částečný podíl na výchově dítěte. To nese celou řadu dalších problémů. Obtížné vytváření trvalého citového vztahu, chudost podnětů oproti běžné rodině, chybí pocit kontinuity životního běhu. (Fischer, Škoda 2014).

Důležitá je spolupráce školy, rodiny a specialisty na takové nežádoucí chování. Spolupráce školního psychologa, etopeda, popřípadě psychiatra je naprosto nevyhnutelná. U některých dětí stačí vhodná léčba farmaky, zlepšení sociálního a rodinného zázemí, ambulantní léčení.

V dětských domovech se školou se pokračuje v léčení poruch chování, pozornosti, hyperaktivity a to jak farmaky, tak i vhodným pedagogickým působením. S jakými poruchami konkrétně se v dětském domově se školou můžeme setkat? Je jich celá řada a je velmi důležité, aby pracovníci, co o svěřené dítě pečují, znali příčiny, průběh, léčbu a zvolili tak správný přístup k dítěti. Proto se v následující části na tyto poruchy zaměříme podrobněji.

Poruchy dětí umístovaných do dětských domovů se školou a školní jídelnou a jejich projevy

Jaké jsou poruchy, kterými děti trpí? Jak je diagnostikovat? Jak léčit a jak zvolit správný přístup k dětem si rozvineme v této kapitole. Vlivem špatné výchovy, špatného zacházení, nebo vlivem geneticky zděděné dispozice trpí většina dětí umístěných v dětských domovech se školou nějakou více či méně závažnou poruchou. Proto je zapotřebí, aby ti co takové děti vychovávají místo jejich rodičů, dobře rozuměli typu nemoci, kterým dítě trpí. Také své edukační dovednosti, postupy a podmínky musí edukátor přizpůsobit dítěti.

Typy poruch, se kterými se v dětských domovech často setkáváme:

- **Porucha osobnosti.**

Osobnost je soubor individuálních duševních a tělesných vlastností člověka, které se u něho utvářejí v průběhu vývoje a jsou jasně patrné na sociálních vztazích. Poruchy osobnosti, jsou variantou charakterových a temperamentových rysů, které se výrazně odchylní od rysů, které jsou charakteristické pro většinu populace. (Praško, 2015).

- **Porucha chování.**

Tato porucha je spojena s chováním, které je zřetelně takové, je v rozporu s chováním, které je obvyklé v té dané společnosti a prostředí, ve kterém jedinec žije. (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Mezi příčiny vzniku poruch chování řadíme biologické, psychické a sociální faktory.

Klasifikace poruch chování, dle společenské nepřijatelnosti: disociální poruchy chování, asociální poruchy chování a antisociální poruchy chování.

K etiologickým činitelům poruch chování, patří zejména vliv sociálního prostředí, obzvláště rodiny, ve kterém dotyčná osoba vyrůstá. Mezi další etiologické činitele

patří genetický základ dítěte, což vede k disharmonickému vývoji často s typickou odchylkou v rozvoji emočních a volných charakteristik a také k oslabení nebo poruchu centrální nervové soustavy. (Bendl a kol. 2015).

- **Opoziční porucha chování.**

Opoziční chování se považuje za normální ve věku dětí od 2. – 3. let věku. Pokud projevy negativismu přetrvávají do školního věku, lze mluvit o jistém druhu poruchy chování. Takové děti bývají v raném věku neklidné, mrzuté a nedají se zklidnit. (Martínek, 2015).

Rodiče se snaží situace řešit nátlakem a trestáním, což vede k ještě ke větší vzdorovitosti dítěte. Dítě se tlaku brání tak, že provokuje své rodiče, sourozence, spolužáky nebo učitele. Je znovu za tyto projevy trestáno. Správnou cestou, jak s dítětem pracovat, by měla být odborná psychologická nebo etopedická intervence a také dlouhodobé terapeutické vedení.

Porucha pozornosti – ADH, pozornosti a hyperaktivita ADHD

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). Jedná se o specifickou poruchu, která je v dnešní době veřejností hodně diskutována. Tato porucha se projevuje v průběhu vývoje dítěte nedostatky v kognitivních oblastech a percepčně- motorických funkcí. Projevuje se ve třech rovinách: Hyperaktivita či hypoaktivita, Nepřiměřený stupeň pozornosti a impulzivita. (Martínek, 2015).

V současné populaci je podíl onemocnění ADHD odhadován na 1 – 5 % celosvětové populace. (Munden, Arcelus, 2008). ADHD a jiné související poruchy vznikají většinou drobným minimálním poškozením centrální nervové soustavy a to v raných vývojových etapách života dítěte. Nejen před narozením v lůně matky, ale také při porodu, kdy je centrální nervová soustava nejvíc zranitelná. Toto drobné poranění postupně způsobuje některé odlišnosti v chování dítěte. Jde převážně o projevy vrozené, dítě je nemůže nijak ovlivnit a samo za to nemůže. (Altmanová, 2010).

Deviace

Je to odchýlení od soustavy hodnot, norem a zvyklostí, kterými se řídí většina lidí ve společnosti a kde je založen a respektován řád mezilidského soužití. Deviace ohrožuje společnost a ta se vůči projevům deviace brání. (Helus, 2015). V současné době je velká pozornost věnovaná především faktorům biologickým, především dědičným

dispozicím. Narušení funkce vnitřní sekrece (třeba zvýšenou hladinou mužských hormonů – androgenů posiluje agresivitu). Dalším faktorem zvýšeného deviantního chování je poškození mozku nemocí nebo úrazem, následky užívání drog a farmak. (Helus,2015). Příčinou deviace může být také raná deprivace.

Raná deprivace

Zcela mimořádný význam pro vývoj dítěte v raném věku má uspokojování potřeby pevné citové vazby dítěte k osobě, která o něj pečuje a to okamžitě po narození. Převážně to bývá citový vztah k matce. Pokud tato potřeba citové vazby není u dítěte uspokojována, dítě strádá. Deprivace má dlouhodobé a mnohdy trvalé následky. (Helus, 2015).

Ofenzivní projevy deprivace jsou agresivní, útočné, násilné a destruktivní. Deprivované dítě se mstí svému okolí a ubližovat druhým ho baví. Defenzivní deprivace se projevuje stažením sám do sebe, dítě je nejisté, úzkostné, jako by očekávalo stále nějakou pohromu.

- **Syndrom CAN- Child Abuse and Neglect (syndrom týraného a zneužívaného dítěte)**

Ne vždy je rodina, ve které dítě vyrůstá tím správným zázemím. Dokonce se pro dítě může stát sama o sobě zátěží. Jsou případy, kdy rodiče nezvládají svoji rodičovskou roli a z různých důvodů se o dítě nestarají, nebo starají špatně. Většinou jde o disfunkční nebo afunkční rodiny, kdy rodiče mají anomální osobnost, nebo jde o neúplné rodiny, rodiny náhradních rodičů, nebo v rodině selhávají požadavky na řízení, kontrolu dětí ze strany rodičů. (Fišer, Škody, Svoboda, Zilcher, 2014).

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je v knize „*Speciální pedagogika*“ definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu vývoje dítěte, důsledkem jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti posuzováno, jako nepřijatelné. (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Specifické poruchy chování

Na rozdíl od jiných poruch chování nejsou specifické poruchy chování způsobeny nevhodným sociálním prostředím, špatným vedením rodičů nebo pedagogických pracovníků. Vznikají na základě nedostatečného rozvoje kognitivních a motoricko-

percepčních funkcí. (Bendl a kol). Toto poškození je důsledkem působení různých negativních vlivů v těhotenství nebo raném dětství. Svou roli zde zřejmě hraje i dědičnost.

Porucha chování

Je porucha spojená s chováním, které je zřetelně takové, že je v rozporu s chováním obvyklým v dané společnosti a prostředí. Jedná se o hodnocení diagnostické, které využívají i jiné vědní disciplíny, jako například psychologie, pedagogie, ale také pedagogická sociologie. Regulativy chování, které je považováno za normální, které respektuje společenské zvyky, tradice nese určitou míru tolerance, je považováno za standardní. *Pokud začne být s regulativy v rozporu, můžeme hovořit o poruchách chování z hlediska společenského hodnocení.* (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014, s. 213). *V případě dětí a dospívajících, lze za poruchové chování označit takové způsoby chování, u kterých můžeme pozorovat tyto obecné znaky – nerespektování platné společné normy, neschopnost navazovat udržet přijatelné sociální vztahy, bezohlednost vůči okolí, zaměřenost na uspokojování vlastních potřeb bez ohledu na druhé, chybějící svědomí a pocit viny.* (Fišer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014, s. 214).

Vnímání práce pedagogických pracovníků dětmi

Do dětských domovů se školou bývají umisťovány děti s řadou poruch a nemocí, které jsme si přiblížili v předešlé kapitole. Jak ale tyto děti vnímají své učitele, vychovatele, nebo kurátory? Je zapotřebí, aby se každý pedagogický pracovník dobře seznámil s poruchami dětí, které vychovává. Je to důležité pro jejich pochopení a porozumění jejich situaci.

Co to znamená být dobrým učitelem, nebo vychovatelem v dětském domově se školou.

V knize Roberta Čapka „*Odměny a tresty ve školní praxi*“, je popsáno desatero dobrého učitele, nebo vychovatele:

- Buďte učiteli svých žáků.
- Buďte spravedliví a vyvarujte se zbytečného vyhrožování a hněvu.
- Buďte zábavní.
- Buďte přesní a dochvilní.
- Buďte partnery žáků v jejich vzdělávání.
- Buďte dobrými motivátory a iniciátory zajímavých činností.

- Buďte pečliví, pořádní a důslední.
- Buďte dobrými komunikátory.
- Buďte pravými paidotropy.
- Buďte spravedliví na všechno.

Děti musí vidět v pedagogickém pracovníkovi člověka, na kterého se mohou kdykoli a s čímkoli obrátit. Musí být vytvořena důvěra, mezi dítětem a učitelem. Pedagogický pracovník musí jít dětem příkladem a být jim dobrým vzorem, jinak si ho děti nebudou vážit a nebudou mu důvěřovat. Velmi také záleží na osobnosti učitele a na jeho schopnosti empatie.

Pro učitele je velmi dobré, pokud naváže dobrou spolupráci s rodiči dítěte. Jde hlavně o oblast prevence, kontroly a řešení školních i mimoškolních situací. Protože pracujeme především s deprivovanými dětmi, je velmi složité ale potřebné navázat s dítětem citovou vazbu. Citová vazba nám lépe pomůže s dětmi pracovat, protože uvidí náš osobní zájem a ne lhostejnost.

Při výchově dětí v dětských domovech se školou je zapotřebí dát velký důraz na systematickosti, důslednost, poctivost, osobní příklad pedagoga, dobrou organizovanost vyučujícího procesu. Také je důležité zvolit správné metody práce s dětmi.

Metody a formy práce pedagogů s dětmi v prostředí dětského domova se školou.

V dětské domově se školou je práce s dětmi namáhavá a složitá. Každé dítě je individualita, která k nám přichází z jiného prostředí, s jinou zkušeností s rodinou a také s různými poruchami a nemocemi. Jak nejlépe tedy s dětmi pracovat?

- Demokratický přístup k výchově dětí a osobní příklad pedagoga.
- Jasně a srozumitelně vymezená pravidla, dobrá a důsledná kontrola.
- Dochvilnost a poctivost pedagoga, trpělivost a vlídnost.
- Dobrá a promyšlená příprava, plánovitost.
- Ohleduplnost a ochota pomáhat dětem a jejich pozitivní směřování.
- Nepoužívat fyzické tresty a použít jiné vhodné metody trestu a odměn.

V dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem se osvědčuje individuální přístup při výchově dětí. Pohovory vychovatele nebo klíčového pracovníka s dítětem jsou zdrojem navazování osobních vztahů.

Bližší spolupráce s rodinou (povětšinou matkou samoživitelkou), aby dítě nezůstávalo bez kontaktu alespoň s matkou. Děti mají možnost každý den telefonovat domů, aby zůstala zachována komunikace mezi nimi a dítě neprožívalo trauma z odloučení od rodiny.

V naší práci nám velmi pomáhá školní psycholog a etoped, který působí také na poli prevence. V případě dlouhodobých problémů dítěte psychického rázu nám pomáhá Psychiatrické oddělení v Kroměříži, kde dítě přijmou na pozorování a předepíší mu odpovídající medikaci.

Jednou týdně na výchovné skupině uskutečňuje vychovatel komunitu skupiny, kdy rozebírá vše, co se na skupině uskutečnilo v průběhu týdne a nastíní dětem týden, který je čeká. Je dobré, že děti se mohou ke všemu vyjádřit a podporuje se tak demokratická forma výchovy. Jednou měsíčně pořádá vedení našeho dětského domova se školou komunitu všech dětí, kde se projednává prospěch a chování všech dětí za účasti všech pedagogických pracovníků.

Co ale dětem můžeme nabídnout v našem Dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem?

Pro dobré sociální začlenění máme vybudované výchovné skupiny rodinného typu. Zde děti mají veškeré vymoženosti dnešní moderní rodiny. Ubytováno je na jedné výchovné skupině maximálně 8 dětí. K dispozici pro všechny děti je herna s kulečnickem, stolním tenisem, playstationem a televizí. Pokud mají děti dobré chování, mohou navštěvovat kino, divadlo a různé sportovní akce.

Sportovní terapie je velice důležitou složkou výchovy v našem dětském domově. K dispozici máme tělocvičnu, posilovnu, atletický ovál, školní hřiště, zastřešený bazén. Děti se tu mohou sportovně realizovat a rozvíjet své dovednosti.

Kdo je zřizovatelem dětských domovů se školou, jakými zákony a předpisy se řídí, co je součástí domova se školou v Bystřici pod Hostýnem? To se řekneme v následující kapitole.

DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU JAKO INSTITUCE

Systém dětských domovů má v České, dříve Československé republice bohatou tradici. Starost o děti v nouzi se datuje od První republiky. Děti, které nemají vhodné prostředí pro zdravý vývoj ve své vlastní rodině, nebo jsou sirotci, bývají umisťovány do dětských domovů. Pro děti, které mají navíc velké výchovné problémy, jsou umisťovány do dětských domovů se školou. Zřizovatelem je Krajský úřad. Součástí dětského domova je škola a školní jídelna. Vše tvoří jeden celek. V Dětském domově v Bystřici pod Hostýnem máme Základní školu i školu Praktickou. Jedná se o vyloženě institucionalizovanou výchovu.

Dětské domovy a jejich struktura v ČR

DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem je příspěvkovou organizací s právní subjektivitou. Zřízen je na základě zřizovací listiny vydané MŠMT dne 29. 12. 1995, pod č. j.: 24 612/95-61 ve znění dodatků č. j.: 14 583/96-61 ze dne 26. 2. 1996, č. j.: 30 638/98-21 ze dne 6. 11. 1998, č. j. 15 311/03-21 ze dne 12. 3. 2003, č. j.: 15 069/04-25 ze dne 17. 3. 2004 a č. j.: 34 612/05-25 ze dne 20. 12. 2005 a zařazení do sítě škol č. j.: 11 376/96-61-07 ze dne 25. 7. 1996 ve znění dodatků č. j. 20 930/99-21 ze dne 6. 5. 1999, č. j.: 23 038/02-21 ze dne 21. 3. 2003, č. j. 17 255/03-21 ze dne 25. 6. 2003 a zařazení do rejstříku škol č. j.: 34 037/05-21 ze dne 17. 1. 2006.

Činnost DDŠ, ZŠ a ŠJ vychází z platných právních předpisů: je vymezen zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních ve znění pozdějších změn zákona č. 383/2005 Sb., a prováděcími vyhláškami č. 334/2003 Sb., č.15/2005 SB., č.16/2005 Sb. č. 64/2005 Sb., č. 73/2005 Sb., č. 107/2005 Sb., č. 317/2005 Sb., a souborem pedagogicko-organizačních informací na školní rok a Úmluvou o právech dítěte. Dozorujícím orgánem, co se týká dětských práv, je Státní zastupitelství.

Součásti zařízení a jejich organizační členění

Školské zařízení se skládá z těchto součástí:

- Dětský domov - pracoviště výchovné, sociální, správní a provozní.
Dětský domov se školou v Bystřici pod Hostýnem je situován do tří budov. V budově A je internát, kde děti po škole tráví většinu volného času a kde spí. V přízemí budovy je jídelna, ředitelna a vychovatelna pro denní i noční vychovatele.
- Základní škola, Škola praktická - vzdělávací zařízení.
Základní škola je umístěna v budově B, v její horní části. V přízemí budovy je sborovna, tělocvična a sociální zařízení.
Škola praktická je v nově přistavené budově C a to v podkroví. Mezipatra vyplňuje internát pro dvě výchovné skupiny o maximálním počtu osmi dětí.
- Školní kuchyně s jídelnou – stravovací zařízení, které se nachází v budově A.
Školní kuchyně zabezpečuje stravování dětí i ostatních zaměstnanců dle předepsaných norem a hygienických předpisů.

Charakteristika jednotlivých součástí zařízení a struktura dětského domova se školou a školní jídelnou

Hlavní náplní zařízení je postarat se o nezletilé osoby ve věku od 10 do 18 let, umístěné do zařízení na základě rozhodnutí soudu o ústavní, nebo ochranné výchově, nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého a správného vývoje, dobré a řádné výchovy a vzdělání.

Cílem dětského domova je účinné a správné výchovné působení všech pracovníků, rozvíjení morálně volných vlastností dětí, zlepšení jejich fyzické zdatnosti a odolnosti zajistit zdravý růst dětí a připravit ho na budoucí život. Na výchovném úseku zabezpečuje komplexní odbornou výchovnou péči o dítě, ve spolupráci s ostatními pracovišti stanovuje metody a formy výchovy a převýchovy. Těsně spolupracuje se vzdělávacím úsekem a se sociálními pracovníky.

Sociálně právní úsek zabezpečuje komplexní sociální a zdravotní péči, pro všechny svěřené děti. Dobrá spolupráce musí být především s úsekem výchovně vzdělávacím.

Správní a provozní oddělení má na starosti především správu budov, tělocvičny, sportovišť uvnitř areálu DDŠ a odpovídá za hlavní inventář a evidenci majetku. Také zodpovídá za vedení účetnictví a mzdových prostředků.

Vzdělávací pracoviště zajišťuje plnění povinné školní docházky, v základní škole praktické, úzce spolupracuje s pracovníky na výchovném úseku. Kuchyně se stará správnou výživu jak svěřených dětí, tak zaměstnanců našeho zařízení.

Dětský domov se školou spolupracuje s těmito institucemi:

- **Spolupráce s Policií České republiky.**

S Policií České republiky dětské domovy se školou spolupracují velmi těsně. Děti, které se dostanou do domovů se školou, mají za sebou mnohdy pestrou kriminální minulost. Krádeže, rvačky, drogové delikty nebo přepadení. Trestné činnosti se děti také dopouští na dovolenkách či útěcích. Časté je porušování ústavní nebo ochranné péče nařízené soudem.

- **Spolupráce se soudy České republiky.**

Soudy České republiky vydávají rozhodnutí o ústavní nebo ochranné péči. Také rozhodují o zrušení ústavní, nebo ochranné péče. Dále rozhodují o změnách a přemístění dětí z mezi jednotlivými dětskými domovy nebo dětským domovem a výchovným ústavem. Soud také rozhoduje v případě porušení ústavní nebo ochranné výchovy o dalších sankcích a to jak vůči dětem, tak často vůči rodičům dětí. Mnohdy soudy musí řešit kriminální skutečnosti, kterých se dopouští děti nám svěřené a to na dovolenkách nebo při útěcích.

- **Spolupráce s kurátory.**

Spolupráce s kurátory je velmi důležitá. Jsou v přímém a častém styku s rodinami dětí, které jsou k nám umisťovány. Zkoumají zázemí rodiny a schvalují, zda dítě může odjet na dovolenku k rodině. Mnohdy je sociální zázemí tak špatné, že kurátor dovolenku zruší pro nevyhovující bydlení, alkoholismus rodičů, nebo nežádoucího vlivu party.

Náš dětský domov, role pedagogů ve vztahu k dětem a naopak

Dětský domov se školou v Bystřici pod Hostýnem je nově rekonstruován. V roce 2008 zde byla přistavena nová budova „C“, kde se nachází mimo jiné dvě bytové rodinné jednotky, každá pro 8 dětí. Ve střešních prostorách jsou dvě učebny- školní třídy. Pro zdravý rozvoj a správnou převýchovu dětí zde máme vynikající zázemí. Je tu vybudován venkovní sportovní areál s atletickou dráhou, venkovní bazén, posilovna a tělocvična.

Obr. č. 1 - Budova internátu a školy

Obr. č. 2 - Bazén

Obr. č. 3 - Tělocvična

V současné době je kapacita našeho zařízení 40. chlapců v pěti výchovných skupinách. I. výchovná skupina je skupina s ústavní a ochrannou péčí. II. IV. a VI. výchovná skupina jsou skupiny s ústavní výchovou. V. skupina je skupinou léčebně výchovnou, kde jsou umístěvány děti s vážnými psychickými poruchami.

Děti mohou navštěvovat v našem zařízení různé kroužky. Například polytechnický, sportovní, kroužek vaření, turistický, hokejový, výtvarný a turistický. V rámci volnočasových aktivit dětem nabízíme výlety po okolí, výlety do kina nebo divadla, výlety na bazén do Hranic na Moravě. Dále se s dětmi účastníme sportovních akcí, jako například turnajů v kopané, stolním tenise či atletice. Také se každoročně účastníme sportovních zimních a letních Olympiád dětí z dětských domovů, pod záštitou MŠMT.

Role pedagogů v dětském domově se školou.

Mezi hlavní úkoly pedagogů je zastoupit rodiče při výchově a vzdělávání dětí, které jsou z různých důvodů umístěvány v našem dětském domově. Pro děti je jeden z nejdůležitějších faktorů při výchově osobní příklad vychovatele, jeho osobnost, morální vlastnosti a osobní vztah ke svěřeným dětem. Děti moc dobře vycítí, kdo o děti má opravdový zájem a kdo chodí do práce jen proto, že nesehnal jinou práci. Většinou jsme pro děti dobrými rádci a jsme dětem nápomocni s řešením jakýchkoli problémů. Učitelé se snaží dětem vštěpovat hlavně učivo, které je pro ně životně důležité. Při mimoškolní činnosti se děti mohou dobře přesvědčit, že vychovatelé, kteří o ně pečují, opravdu něco umí. To se týká také pracovních a výtvarných dovedností. Důležité je, aby pedagog přistupoval k jednotlivým chlapcům individuálně, protože pochází každý z jiného prostředí a má jiné osobnostní vlastnosti a třeba i psychické obtíže.

Odezva dětí na práci pedagogů.

Pedagogická práce je velmi náročná a odpovědná bez zaručení výsledku. Mnohdy vede neustálé opakování jednoduchých příkazů vychovatele k beznaději. Mnohdy máme pocit, že za námi není nic vidět. Ba naopak, některé děti hlavně v pubertálním věku začnou být ještě drzejší a neberou ohled na to, že před nimi stojí dospělý nebo člověk, co to s ním myslí opravdu dobře. Někdy se může zdát, že děti jsou nevděčné a se vším nespokojené. Pedagog by se tímto neměl nechat odradit, protože do výchovného procesu vstupuje jako specialista, odborník a profesionál, který je na různé situace proškolen a vzdělán. Mnohdy se stává, že odezva na naši výchovu dítěte přijde po delší době. Vedení našeho dětského domova občas chodí děkovné dopisy od chlapců, kteří prošli našim zařízením. Také některé děti telefonují

vychovatelům nebo učitelům, kteří o ně několik let pečovali. Výjimkou není ani návštěva někdejších klientů v našem domově.

II PRAKTICKÁ ČÁST

VNÍMÁNÍ DĚTÍ A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ SEBE NAVZÁJEM

V současné době pozorujeme celosvětově rozpad či oslabení rodiny jakožto základního prvku výchovy ve společnosti. Oslabení funkce rodiny přináší celou řadu problémů, které se přenáší na děti, které jsou v rodinách vychovávány. Přibývá neúplných rodin, střídají se partneři, přibývá rodičů závislých na omamných látkách a alkoholu. To má značný vliv na výchovu dětí. Tyto děti se postupem doby vymykají kontrole rodiče nebo rodičů a ti si s dětmi neví rady. Děti přestávají navštěvovat základní školu, jsou drzé k pedagogickým pracovníkům, toulají se po nocích a páchají drobnou kriminalitu.

Pokud rodiče takové děti nezvládají, je jim soudem nařízená ústavní péče, která je realizovaná prostřednictvím dětských domovů se školou a školní jídelnou. Děti jsou takto odebírány i více početným rodinám. Jak se děti cítí a co prožívají při tomto velkém zásahu do svých životů? Jsou odebírané od svých rodičů, pěstounů, sourozenců, vrstevníků, party, kamarádů. Jak to tyto děti nesou? Co prožívají a jaký mají vztah k orgánům, které pro ně tak důležitou životní změnu realizují?

Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaký vztah mají děti svěřené soudem do ústavní nebo ochranné péče ke svým pedagogům, dětskému domovu se školou, Policii České republiky a soudům. Také jak se děti cítí v dětském domově se školou. Co jim vadí, co se jim zde líbí a proč.

Dílčími cíli výzkumu jsou zjištění:

- Jaký vztah mají děti k ostatním institucím, jako na například k soudům, PČR nebo sociálním pracovníkům, kteří mají dozor nad těmito dětmi,
- Jak děti umístěné do dětských domovů se školou a školní jídelnou jsou v těchto zařízeních spokojené.

- Jaké jsou největší problémy pedagogů pracujících v dětských domovech se školou a školní jídelnou při práci se svěřenými dětmi.

Výzkumné otázky

- Jaký vztah mají děti umístěné v dětském domově se školou a školní jídelnou k pedagogickým pracovníkům, kteří o ně pečují?
- Jak tyto děti vnímají své umístění do těchto zařízení a jaký mají vztah k organizacím, které je tu umístili. Například k soudům, PČR, dětskému domovu se školou a školní jídelnou?
- Jak se děti umístěné do dětského domova se školou a školní jídelnou zde cítí? Je pro ně toto řešení lepší, jak život v rozvrácené, nefunkční rodině?

Stanovení hypotéz

H1 - Četnost kladných odpovědí na spokojenost v zařízení je větší než četnost záporných.

H0 – Mezi četností odpovědí kladných a záporných na spokojenost v zařízení není rozdíl.

H2 - Četnost kladných odpovědí na spokojenost s pedagogickým personálem v zařízení je větší než četnost záporných.

H0 - Mezi četností odpovědí kladných a záporných na spokojenost s pedagogickým personálem v zařízení není rozdíl.

Výzkumný soubor

Hlavní výzkumný soubor je tvořen dětmi, které jsou umístěné v dětském domově se školou

a školní jídelnou. Jsou to děti od 10 do 16 let. Jedná se o kvantitativní výzkum. Tento výzkum probíhal ve dvou dětských domovech se školou- v Bystřici pod Hostýnem a ve Veselíčku.

Specifikace metod sběru dat.

V tomto případě bylo použito dotazníku, kde respondenti, děti umístěné v dětském domově se školou, své odpovědi anonymně zapisovaly do dotazníkového formuláře. Dotazník je upraven tak, aby jej děti byly schopny pochopit a řádně vyplnit. Tyto byly rozdány dětem ve škole při vyučování a vyplnění dotazníků se bude účastnit i vedoucí učitelka pro případ, že by děti nerozuměly přesně některé z otázek.

Technika sběru dat

Technika sběru dat byla realizována pomocí předtištěného formuláře, kde respondenti volili ze dvou odpovědí **ano** nebo **ne**. Otázky jsou kladeny jednoduše a přímočaře tak, aby děti pochopily jejich význam, protože se jedná o respondenty s poruchami učení, pozornosti a hyperaktivity. Také se jedná o děti, které se nacházejí díky zanedbané výchově ve špatném stavu vůči vzdělávání. Dotazníkové šetření probíhalo ve dvou dětských domovech se školou a školní jídelnou současně. Jedná se o přibližně 80 dětí, tedy respondentů.

Metody analýzy

Výsledkem analýzy je procentuální vyjádření spokojenosti či nespokojenosti dětí s výchovou a vzděláváním v dětských domovech se školou a školní jídelnou. Také jaký vztah mají k dětskému domovu a jiným institucím. Bylo použito dotazníkového šetření s odpověďmi **ano** nebo **ne**. Výsledek byl zpracován do tabulky a grafu.

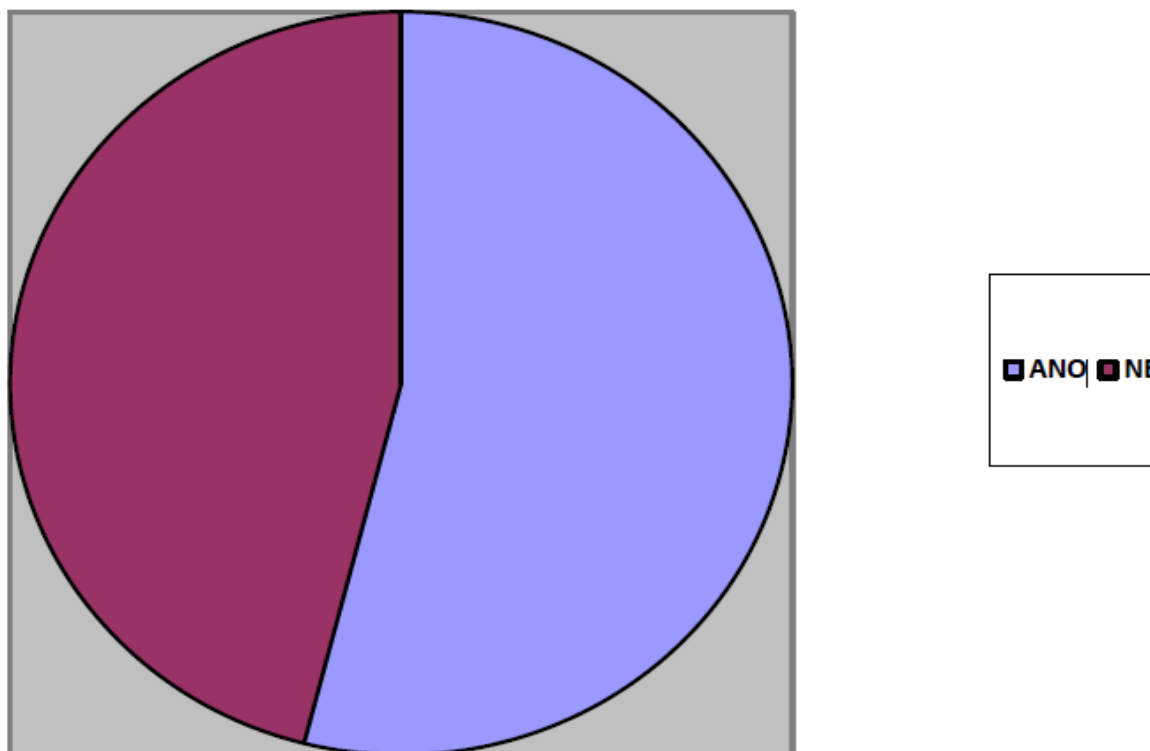
PŘEPIS METODY DOTAZNÍK ARTD

5.1 Analýza dotazníkového šetření

Tabulka č. 1 - Otázka č. 3 Cítíš se v dětském domově dobře?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	39	54,167
NE	33	45,833
Σ	72	100

Graf k otázce č. 1

Na otázku, zda se děti v dětském domově se školou cítí dobře, většina dětí odpovídalo, že **ANO**. Skoro 46 % odpovědělo, že se tu dobře necítí. Je to poměrně velké číslo, ale důležité

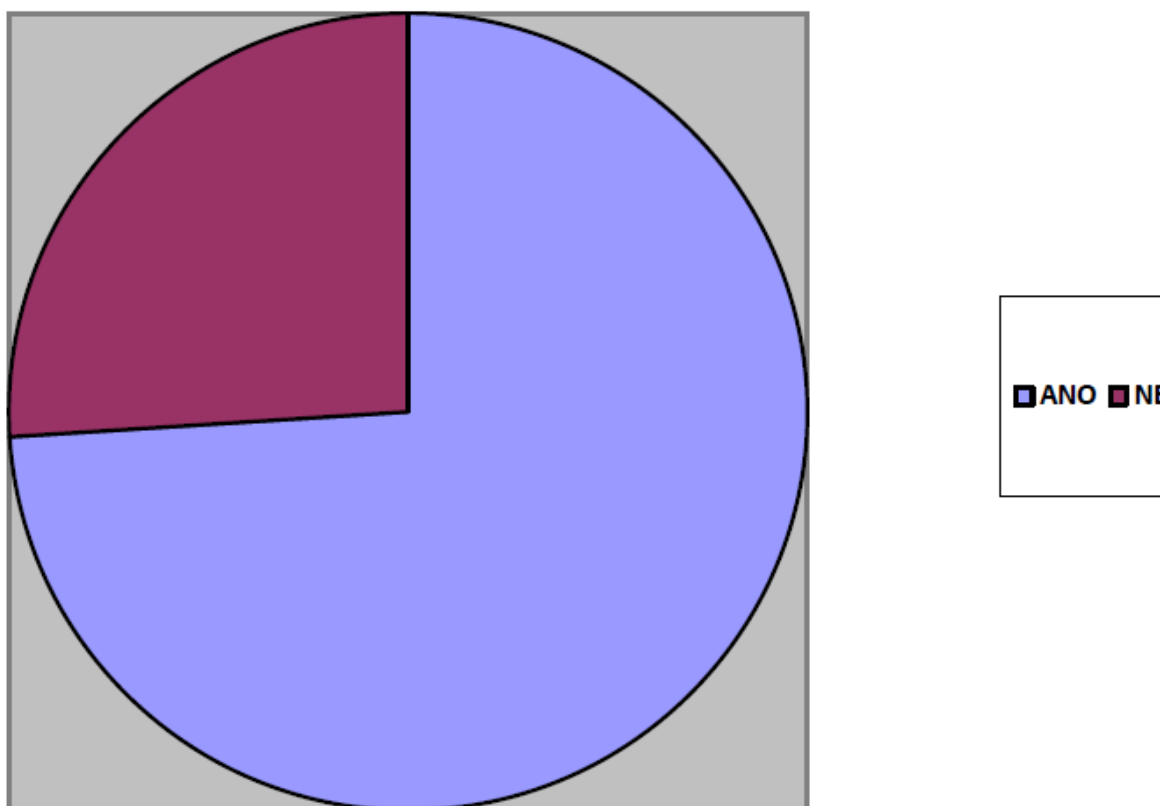
budou dílčí ukazatele, které budeme analyzovat dále. Je třeba zjistit, zda a jakou měrou se na záporných odpovědích podílejí samotní pedagogičtí pracovníci, jakou roli zde hrají vnější faktory, jakými jsou rodiny dětí, kamarádi nebo party. Také významnou roli v rozhodování u dětí je momentální psychický stav, rozpoložení v jakém se dítě nachází.

Tabulka č. 2 - Otázka č. 2 Cítíš se v dětském domově bezpečně?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	53	73,611
NE	19	26,389
Σ	72	100

S pocitem bezpečí v dětském domově se školou je spokojená skoro tři čtvrtiny dětí. To je dobrá známka, hlavně pro preventivní programy, které se týkají šikany ve škole. Přesto, že dětské domovy se školou pracují hlavně s dětmi, které mají poruchy chování a osobnosti, je to poměrně dobrý výsledek. Nelze tyto výsledky samozřejmě srovnávat s běžnou školou, ale s tímto hodnocením mohou být pedagogičtí pracovníci spokojeni. Děti, které se dostanou do zařízení ústavní nebo ochranné péče si ve svém životě prošly různými útrapami a dobře znají, jak moc jim chyběl pocit bezpečí a klidu. Proto je dobré, že tento klid našli. Je to zásluhou všech pracovníků dětských domovů se školou a hlavně pedagogů.

Graf k otázce č. 2

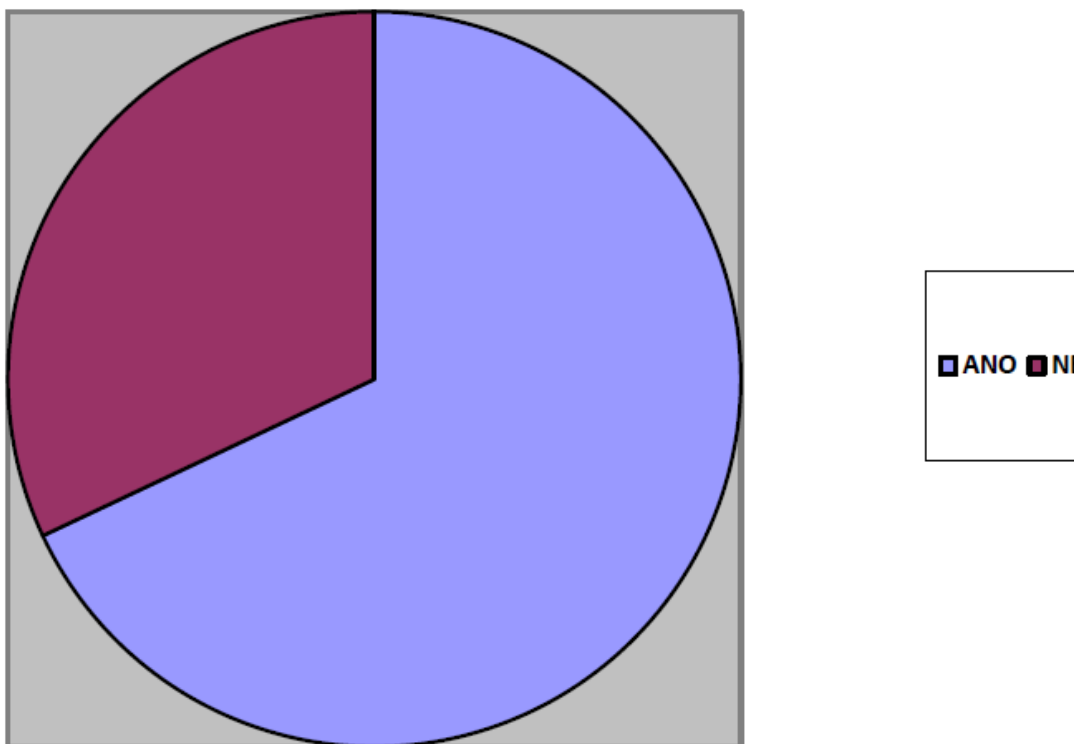

Tabulka č. 3 – Otázka č. 3 Chovají se k tobě učitelé dobře?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	49	68,056
NE	23	31,944
Σ	72	100

V hodnocení chování učitelů směrem k žákům lze mít malé výhrady a to především v oblasti osobnějším přístupem k žákům. Je zapotřebí si ovšem uvědomit, že mnohé z dětí, které chodí do základní školy v dětském domově, má za sebou velmi mnoho neomluvených hodin ve škole, ze které k nám přišly. Výuka s těmito dětmi je velmi složitá a náročná. Některé děti mají patnáct let a několikrát opakovaly některý z ročníků. Jejich mentální složka schopnosti jsou značně sniženy, například některou z poruch učení, pozornosti nebo hyperaktivity. Učitel musí vynaložit mnoho úsilí a hlavně času na zklidňování dětí, teprve potom se může věnovat probírání látky.

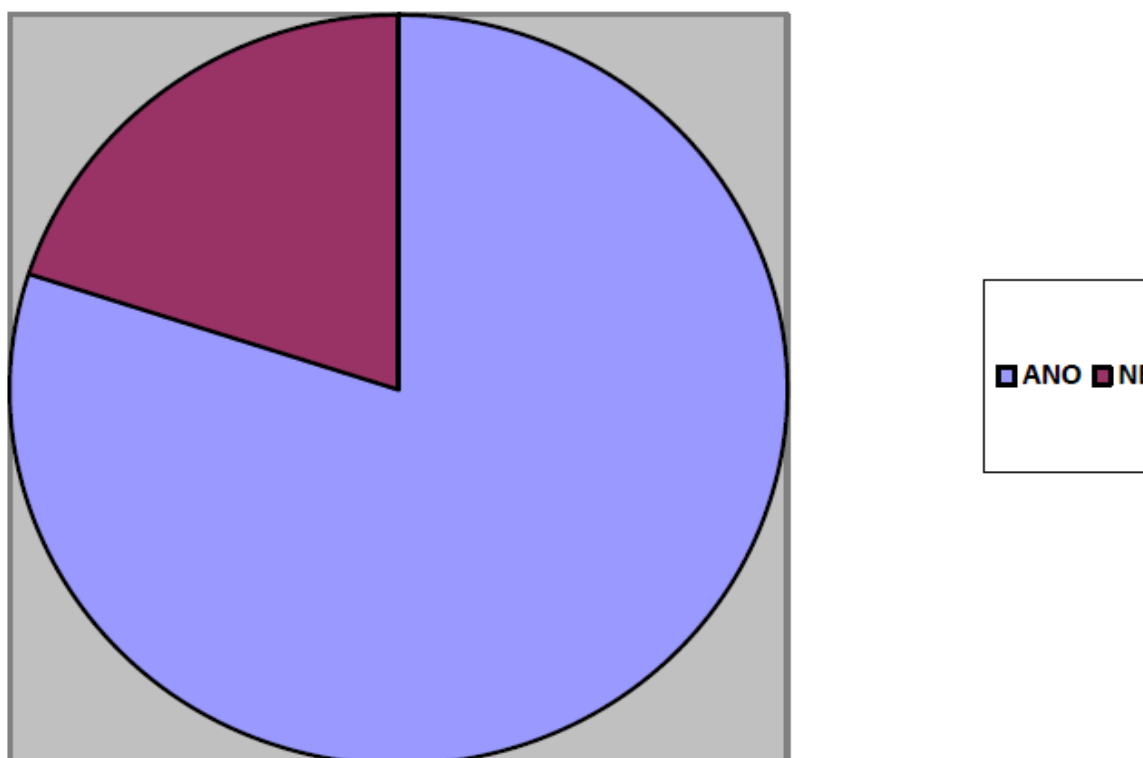
Graf k otázce č. 3

Tabulka č. 4 - Otázka č. 4. Chovají se k tobě vychovatelé dobře?

Celkem respondentů	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
72		
ANO	58	80,556
NE	14	19,444
Σ	72	100

Graf k otázce č. 4

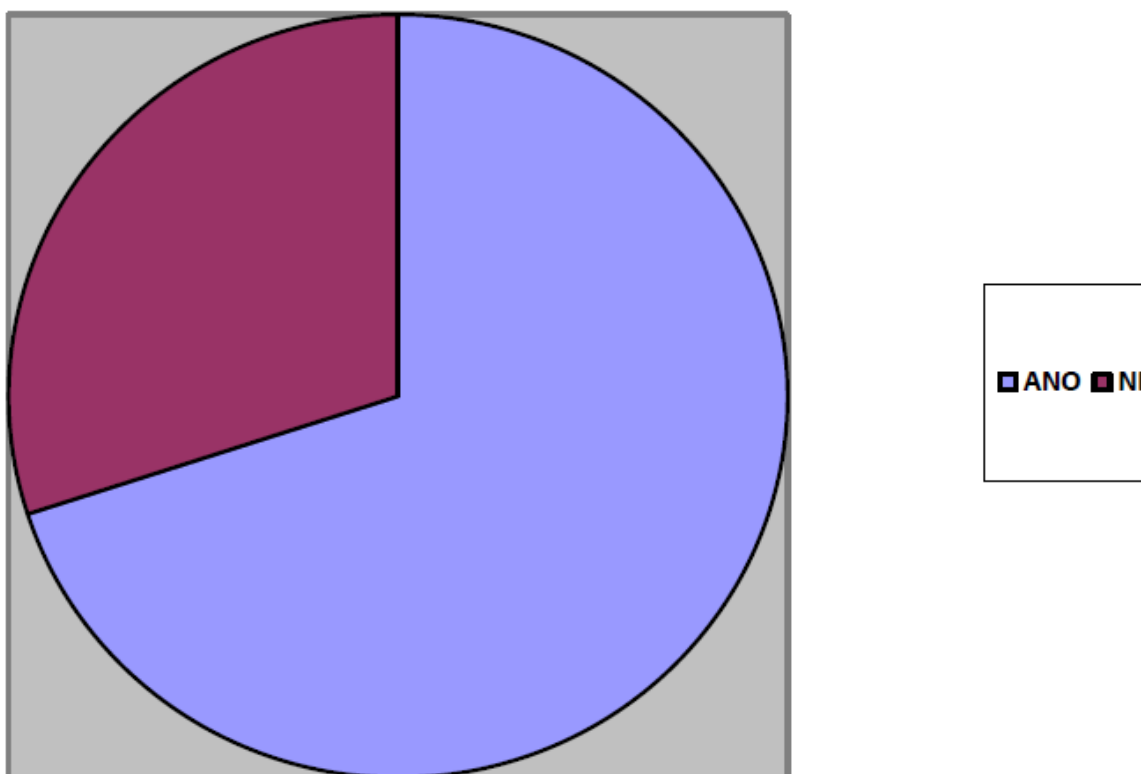

Hodnocení v tomto dotazníku vyšlo pro vychovatele dobře. Je to zapříčiněno jejich profesionálním přístupem k dětem a také osobním zájmem o ně. Musí se ovšem přihlídnout k faktu, že vychovatelé pomáhají dětem především vyplňovat jejich volný čas a starají se o jejich volnočasové aktivity. Tato práce je mnohem volnější a není tak svázaná učebními osnovami, jak učení ve škole. Děti si také vybírají dle svého zájmu mezi sportem, kulturou, nebo rekreací.

Tabulka č. 5 - Otázka č. 5 Starají se o tebe dobře v dětském domově?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
72		
ANO	51	70,833
NE	23	29,167
Σ	72	100

Graf k otázce č. 5

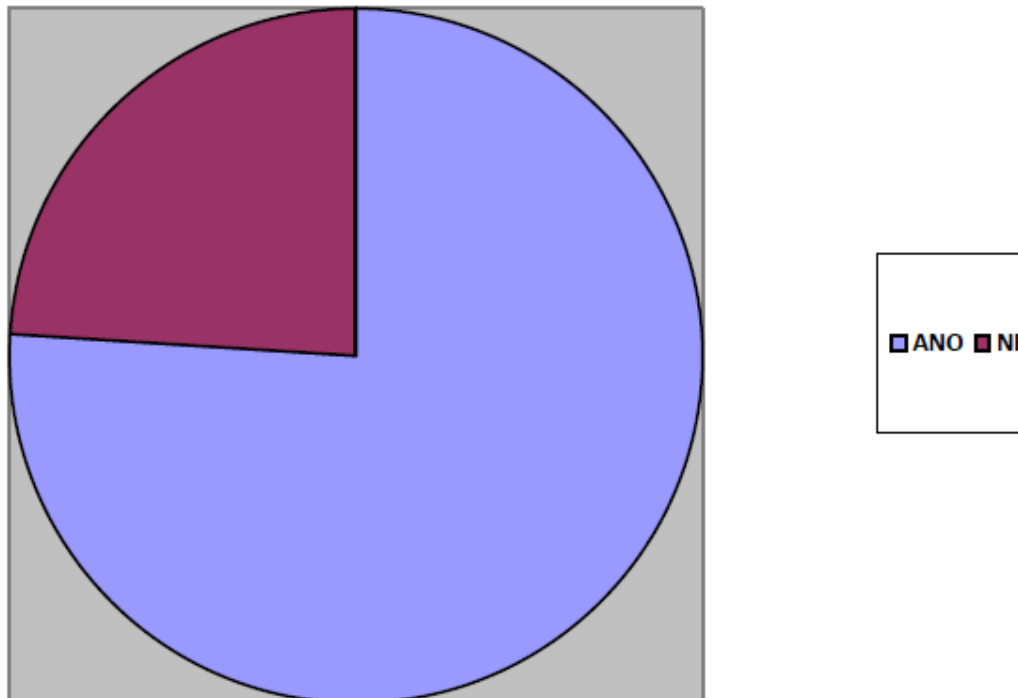
Převážná děti v dětských domovech se školou a školní jídelnou je s péčí o ně spokojena. Součástí dětských domovů je tělocvična, venkovní hřiště, bazén, klubovna či posilovna. Ve volném čase děti mohou navštěvovat celou řadu kroužků. Například: polytechnický, sportovní, výtvarný, kroužek pečení, hudební, turistický nebo keramiky. Je zde také dobře postaráno o stravování, protože jídelna je součástí každého z těchto zařízení. Děti nemusí

nikam dojíždět do školy a vše mají při ruce v areálu dětského domova. Běžnou součástí práce s dětmi se staly návštěvy divadel, kin a zoologických zahrad. Také je velmi hojná účast našich dětí na různých sportovních hrách a kulturních vystoupeních, do kterých se děti rády zapojují. Není proto divu, že většina dětí je v dětských domovech se školou spokojena.

Tabulka č. 6 - Otázka č. 6 Důvěřuješ svým vychovatelům?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	55	76,389
NE	27	23,611
Σ	72	100

Graf k otázce č. 6

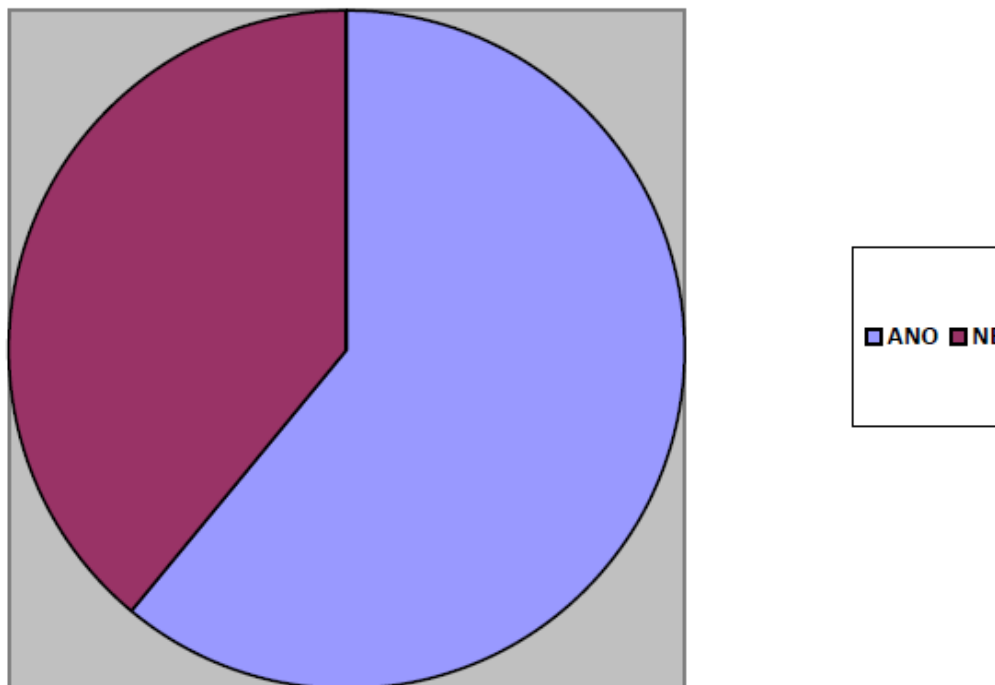
Jak je to s důvěrou dětí vůči vychovatelům se dozvíáme v předešlé tabulce a přiloženém grafu. Dá se říci, že většina dětí svým vychovatelům důvěřuje. Je to pro ně dobrá známka, protože získat si důvěru dětí, které po citové stránce dlouhodobě strádaly je velmi náročné.

Asi nikdy se nám nepodaří dětem nahradit plně funkční a spořádanou rodinu, ale to co jim jako pedagogové dáváme a nabízíme je pro tyto děti nesmírně potřebné, důležité a dobré. Nemusí vždy jít jen o hmotné zabezpečení, které je v dětských domovech se školou na špičkové úrovni, ale i duševní, duchovní a citové zajištění výchovy.

Tabulka č. 7- Otázka č.7 Důvěřuješ svým učitelům?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	44	61,111
NE	28	38,889
Σ	72	100

Graf k otázce č. 7

Důvěra dětí ve své učitele je také podle zjištěných faktů na vysoké úrovni. Děti s výchovnými, psychickými a návykovými problémy si jen velmi pomalu budují vztah ke

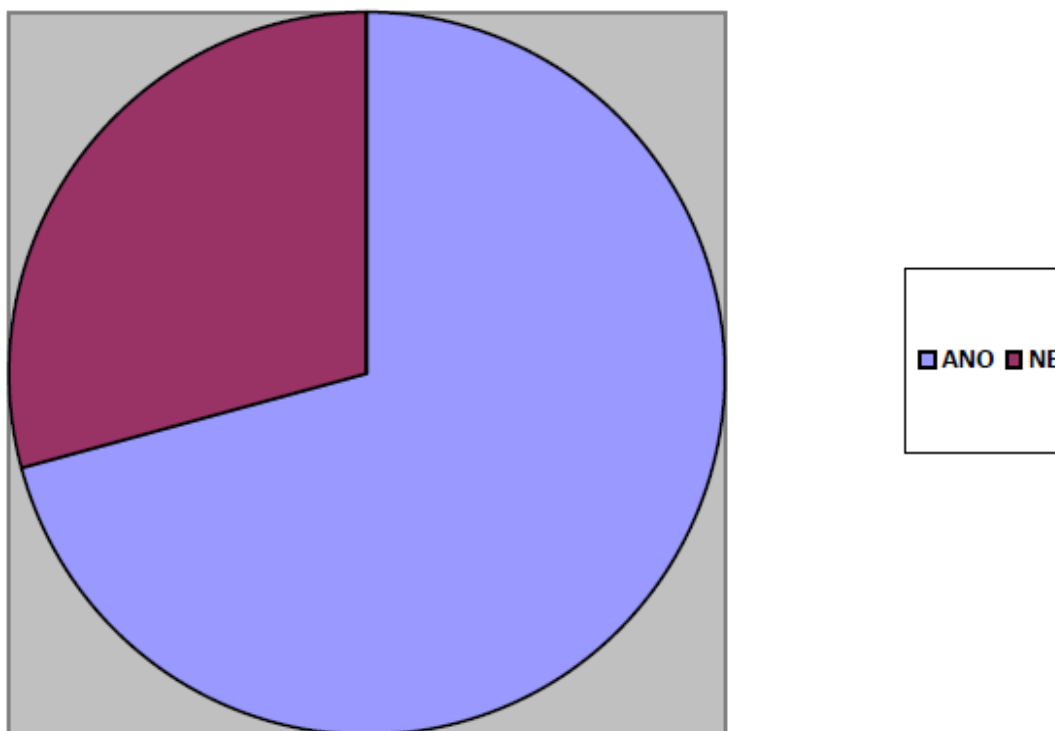
svému okolí. Učitel je mnohdy postaven do role otce, který prezentuje mužský faktor při výchově dítěte. Učitel střídá třídy, ve kterých učí, tak je daleko obtížnější si získat důvěru chlapce, protože na to má daleko kratší dobu, jak vychovatel. Dítě ve svém učiteli musí především vidět silnou osobnost s nespornými morálními kvalitami. Takovému kantorovi se učí daleko lépe a snáze si získá důvěru dětí.

Tabulka č. 8 - Otázka č. 8 Důvěřuješ svému kurátorovi?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	46	63,889
NE	26	36,111
Σ	72	100

Nedílnou a velmi důležitou složkou při výchově dětí svěřených do péče dětských domovů se školou, je spolupráce s kurátorem dítěte. Kurátor je koordinátor, mezi dětským domovem, primární rodinou dítěte a dítětem samotným. Kurátor pracuje s rodinou dítěte a dobře zná momentální poměry v rodině. Je to mimo jiné také důležité při udržování stálého kontaktu mezi rodinou a dítětem. Také se kurátor spolupodílí na povolenkách k odjezdu dětí na dovolenky, nebo prázdniny.

Graf k otázce č. 8

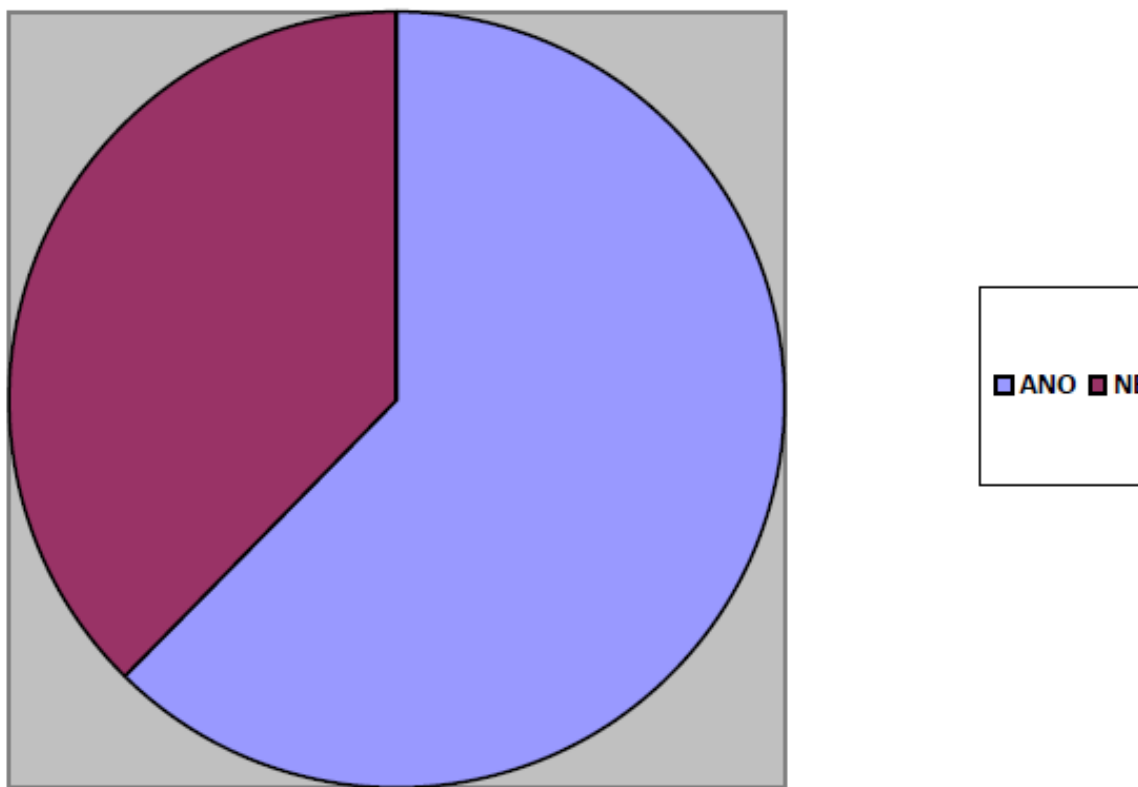
Tabulka č. 9 - Otázka č. 9 Spolupracuje dobře kurátor s tvou rodinou?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	45	62,5
NE	27	37,5
Σ	72	100

Spolupráce kurátora s rodinou je pro děti velmi důležitá a potřebná. Mnohdy se děti na svého kurátora zlobí, že jim nepovolí návštěvu doma, ale mnohdy jsou poměry v rodině tak žalostné, že to jinak nejde. Stávají se případy, kdy matka samoživitelka má problémy s alkoholem a dítě by pobývalo v naprosto nevyhovujících poměrech, kdy by si našlo

útočiště na ulici, nebo v gangu. Děti podle grafu tuto spolupráci hodnotí poměrně pozitivně.

Graf k otázce č. 9

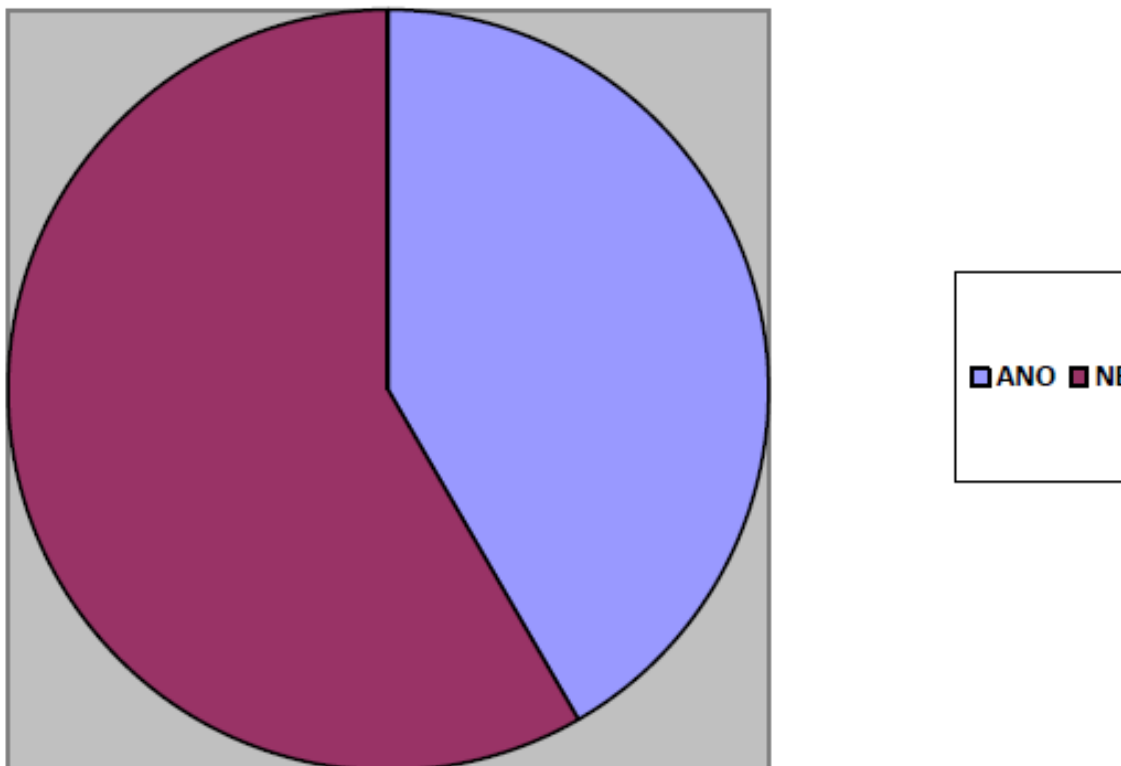
Tabulka č. 10 - Otázka č. 10 Respektuješ Policii české republiky?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	30	41,667
NE	42	58,333
Σ	72	100

Děti umístované do dětských domovů se školou, mají poměrně velké zkušenosti s policií. Policie zpravidla byla na počátku řešení jejich rodinné krize. Musela řešit primárně drobné krádeže, šikanu na škole, záškoláctví, toulky, drogové delikty u těchto dětí. V rodině děti musela policie řešit opilectví rodičů, výtržnosti a jiné přestupky proti morálce či zákonu. Není proto divu, že PČR není příliš u dětí oblíbená. Velká část dětí v dětských domovech, přišla do konfliktu se zákonem ve svém dětství. Také možná proto, děti policii moc nevěří. Je to také dáno tím, že policie vykonává spíše funkci represivního charakteru, na rozdíl od

vychovatelů a učitelů, kteří se snaží působit v rámci výchovy a hlavně převýchovy.

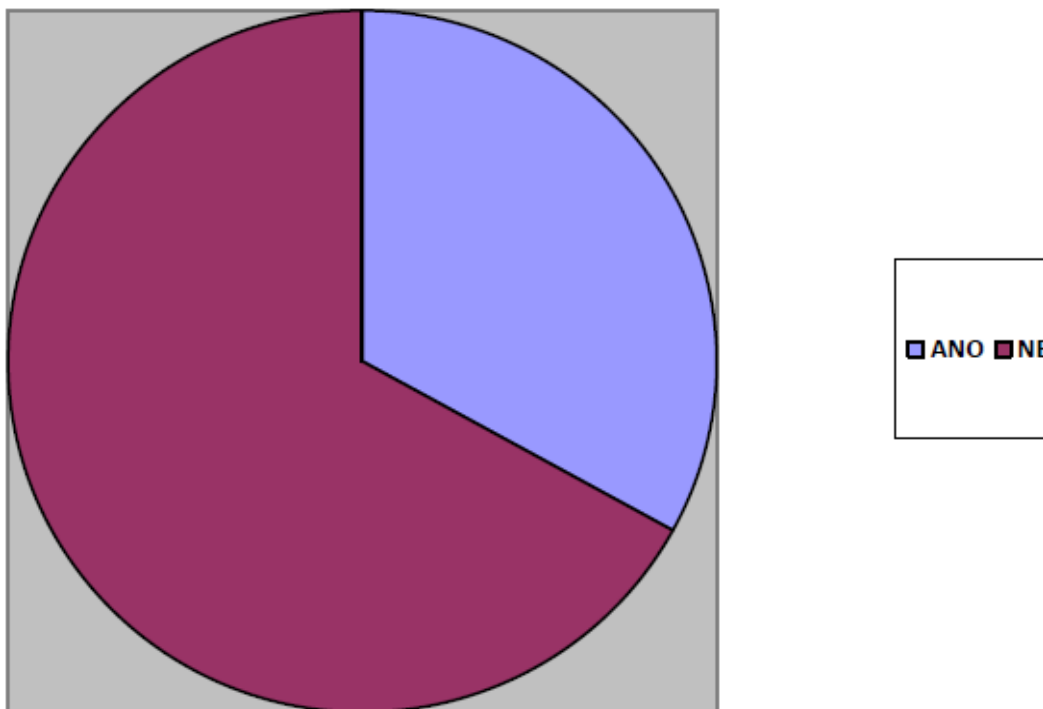
Graf k otázce č. 10

Tabulka č. 11 - Otázka č. 11 Dá se Policii ČR věřit?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	24	33,333
NE	48	66,667
Σ	72	100

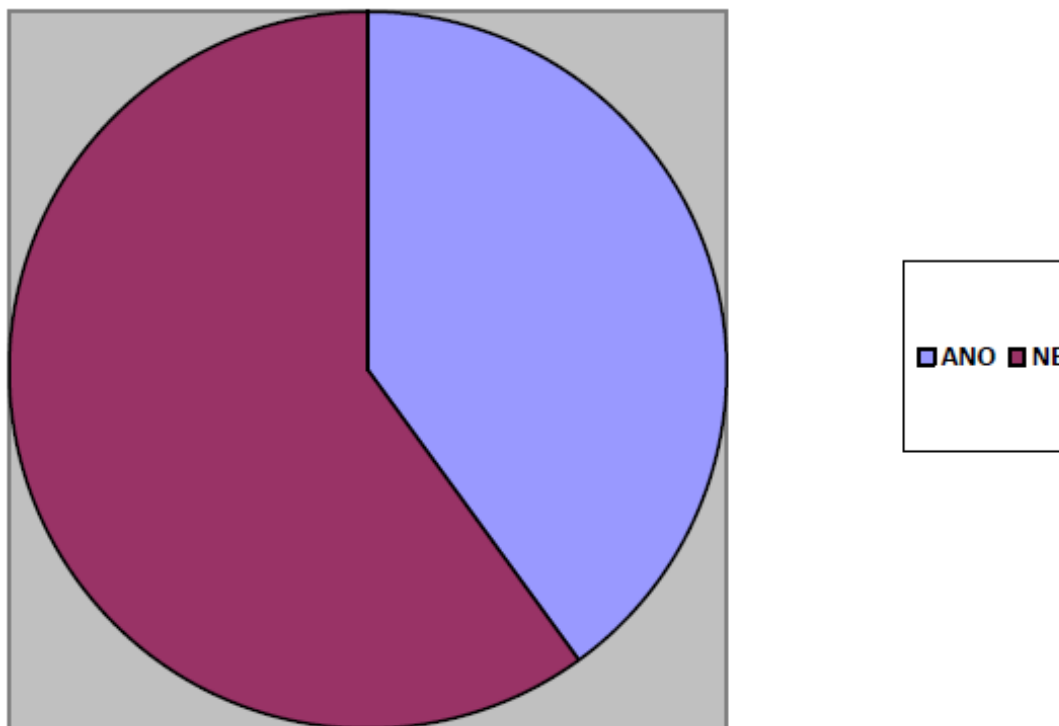
Děti z dětských domovů věří policii jen málo. Možná je to negativní zkušeností při zatýkání, nebo při zadržení z útěku z dětského domova. V období puberty se děti často mají snahu vymezovat vůči svému okolí, dospělým a také institucím a jejich zástupcům. Děti mají tendence uspět v kolektivu spolužáků, nebo kamarádům a to třeba tím, že se staví autoritám. V tomto případě děti zkouší vůči policistům, co si ještě mohou dovolit a co ne. Jakýkoli odpor nebo útok na policisty, berou takové děti, jako projev hrdinství, statečnosti a v kolektivu si o takových zážitcích vypráví přibarvené historky.

Tabulka č. 12 - Otázka č. 12 Myslíš, že soudům ČR se dá věřit?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	29	40,278
NE	33	59,722
Σ	72	100

Graf k otázce č. 12

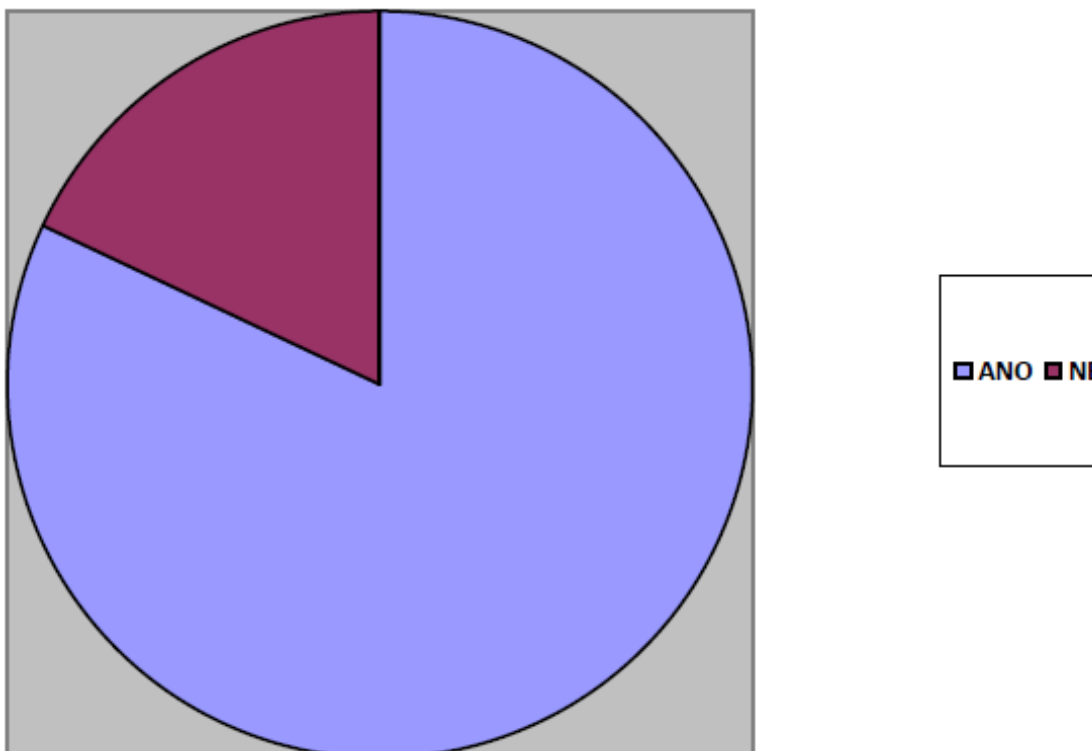

Všechny děti, které jsou v dětských domovech se školou, jsou umisťovány na základě rozhodnutí soudu. Proto je zajímavé zjistit, jaký vztah tyto děti mají instituci, jakým je soud. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že soudům děti nevěří a nemají je v oblibě. Soud je ten, kdo rozhodne o odebrání dětí z primární rodiny, kde dítě sice nemá vhodné podmínky pro život, osobnostní rozvoj, ale má svobodu a naprostou volnost. Tato volnost bez kontroly vede děti k organizovaným gangům a pouličním partám, ve kterých dítě najde porozumění a uplatnění. V porovnání s policií, je podle odevzdaných dotazníků jsou na tom statisticky lepší Sody, a to zhruba o 7 %.

Tabulka č. 13 - Otázka č. 13. Jsi spokojený se svým skupinovým vychovatelem?

Odpovědi	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
ANO	59	81,944
NE	13	18,056
Σ	72	100

Graf k otázce č. 13

Na závěrečnou otázku respondenti (děti), projevily spokojenost se svým skupinovým vychovatelem a to víc jak v 80 %. Je to dobrý výsledek poukazující na zlepšení osobního

přístupu k dětem. Také vidím příčinu v celoživotním vzdělávání vychovatelů a zvyšování jejich odbornosti a kvalifikace. Jedna z příčin spokojenosti, může také pramenit z dobrého materiálního zabezpečení dětských domovů se školou, protože vychovatel má k dispozici pro všestrannější vývoj dítěte mnohem více možností, jak tomu bylo dříve.

5.2 Vyhodnocení hypotézy

- H1 - Četnost kladných odpovědí na spokojenost v zařízení je větší než četnost záporných.
- H0 – Mezi četností odpovědí kladných a záporných na spokojenost v zařízení není rozdíl.

Na základě odpovědí respondentů, lze zamítnout nulovou hypotézu. Četnost odpovědí v devíti stanovených otázkách z deseti byly kladné v relativní četnosti nad hladinou významnosti. V jedné z otázek byla rozdílnost odpovědí pod 5% relativní četnosti.

- H2 - Četnost kladných odpovědí na spokojenost s pedagogickým personálem v zařízení je větší než četnost záporných.
- H0 - Mezi četností odpovědí kladných a záporných na spokojenost s pedagogickým personálem v zařízení není rozdíl.

V dílčí stanovené hypotéze bylo možné zamítnout nulovou hypotézu na základě odpovědí respondentů, kdy v každé z položených otázek byla relativní četnost v odpovědích rozdílná nad stanovenou hladinu významnosti 0,05.

ZÁVĚR

Dětský domov se školou a školní jídelnou nahrazuje dětem jejich disfunkční rodinu a pomáhá jim v uspokojování jejich potřeb. Pomáhá dětem, které nemají dobré podmínky pro svůj zdravý vývoj v jejich těžkém údělu. Dětský domov se školou je dostatečně materiálně i personálně k tomu vybaven. Podle výsledků dotazníkového průzkumu jsou děti s péčí dětského domova a pedagogických pracovníků spokojeni. Cítí se tu bezpečně a materiálně velmi dobře zajištěni. Vztah pedagogických pracovníků hodnotí děti kladně a uvědomují si, že jsou jim všichni, jak profesně, tak morálně a citově nakloněni. Všeobecně se dá říci, že děti se zde cítí dobře a bezpečně.

Spokojenost také děti vyjádřily s prací kurátorů, kteří zabezpečují kontakt s jejich primární rodinou. Jak pedagogičtí pracovníci, tak kurátoři a ostatní složky státní správy se usilovně snaží, navrtit děti do společnosti, aby se staly plnohodnotnými občany této země. Aby se zapojily do svého sebe rozvoje a získali kladný vztah k práci, škole a občanským povinnostem.

Pro děti, kterými jsme se v této práci zabývali, je velmi složité přijímat autority, které je částečně na přechodnou dobu zbavují svobody, která je pro ně velmi důležitá. Ústavní systém této země se snaží, aby většina občanů žila v souladu s právním pořádkem České republiky a Evropské unie. Proto jsou některá opatření vůči dětem s vážnými výchovnými problémy nevyhnutelné a chrání nejen společnost, ale i je samotné před zhoubnými účinky jejich chování.

Dnešní doba je velmi uspěchaná, plná nestability a neustálých změn. Tyto hektické změny, se dotýkají nejdůležitější instituce společnosti a tou je rodina. Velká rozvodovost, svazek nesezdaných párů, výchova jen jedním z rodičů, celá řada nemocí vyvolaných obrovským průmyslovým a technologickým boomem vede k nárůstu sociálních problémů populace. Proto je nutné a nevyhnutelné přijmout řadu sociálních opatření, které povedou k prevenci, ochraně, řešení problémů a pomoci jednotlivcům, skupinám a hlavně dětem. Také je potřeba cítit sounáležitost s občany, kteří se nemohou plnohodnotně podílet na sociálním životě kvůli zdravotnímu znevýhodnění nebo špatným sociálním podmínkám. Naše společnost teprve sociálně dozrává a přibližuje se ke standardům platných v západní Evropě, ale vývoj a pokrok se nedá zastavit ani v sociální sféře.

Uplatnění práce sociálních pedagogů narůstá na významu. Mohou se uplatnit ve školství, zdravotnictví, justici, sociálních službách a jiných pomocných profesích. Je důležitá vysoká odbornost těchto pracovníků a hlavně jejich chápavý a vstřícný přístup ke klientům a pacientům, kteří jsou mnohdy na jejich práci bytostně závislí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociální pedagogika. Vybrané problémy*. Vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223-0817-X.
- [2] BALVÍN, Jaroslav. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti*. Vyd. Praha: Radix, spol. s. r. o. 2015. ISBN 978-80-87573-13-6.
- [3] BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství*. Vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- [4] ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4639-5.
- [5] FISCHER, Slavomír, Jiří Škoda, Zdeněk Svoboda, Ladislav Zilcher. Vyd. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.
- [6] FISCHER, Slavomír, Jiří Škoda. *Sociální patologie*. Vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.
- [7] FISCHER, Slavomír, Jiří ŠKODA, Zdeněk SVOBODA, Ladislav ZILCHER. *Speciální pedagogika*. Vyd. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.
- [8] HELUS, Zdenek. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9817-2.
- [9] HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 987-80-247-3704-1.
- [10] KAST, Verena. *Úzkost a její smysl*. Vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0160-1.
- [11] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5309-6.
- [12] NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislosti*. Vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
- [13] SVOBODA, Jan, Leona NĚMCOVÁ. *Krizové situace výchovy a výuky*. Vyd. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-935-8.
- [14] SVOBODA, Mojmír, KREJČÍŘOVÁ Dana, VÁGNEROVÁ Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospělých*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0899-0.
- [15] PRAŠKO, Jan. *Poruchy osobnosti*. Vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0900-3.

[16] PRAŠKO, Jan. *Poruchy osobnosti*. Vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0900-3-1.

[17] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2470-5.

[18] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-5046-0.

[19] SOBODA, Jan. *Poradenský dialog*. Vyd. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-590-9.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PČR	Policie České republiky.
DDŠ	Dětský domov se školou.
ŠJ	Školní jídelna.
ZŠ	Základní škola.
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
Sb.	Sbírky.
ČR	Česka republika.
CAN	Child Abuse and Neglect (syndrom týraného a zneužívaného dítěte).
ADH	Porucha pozornosti.
ADHD	Pozornosti a hyperaktivita - (Attention Deficit Hyperactivity Disorder).
Kol.	Kolektiv.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Budova internátu a školy.....	34
Obrázek č. 2 - Bazén	35
Obrázek č. 3 - Tělocvična.....	35

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Otázka č. 1.....	45
Tabulka č. 2 Otázka č. 2	46
Tabulka č. 3 Otázka č. 3	47
Tabulka č. 4 Otázka č. 4	48
Tabulka č. 5 Otázka č. 5	49
Tabulka č. 6 Otázka č. 6	51
Tabulka č. 7 Otázka č. 7	52
Tabulka č. 8 Otázka č. 8	53
Tabulka č. 9 Otázka č. 9	54
Tabulka č. 10 Otázka č. 10.....	55
Tabulka č. 11 Otázka č. 11.....	56
Tabulka č. 12 Otázka č. 12.....	57
Tabulka č. 13 Otázka č. 13.....	59

SEZNAM GRAFŮ

Graf k otázce č. 1	45
Graf k otázce č. 2	47
Graf k otázce č. 3.....	48
Graf k otázce č. 4.....	49
Graf k otázce č. 5.....	50
Graf k otázce č. 6	51
Graf k otázce č. 7	52
Graf k otázce č. 8	54
Graf k otázce č. 9	55
Graf k otázce č. 10.....	56
Graf k otázce č. 11.....	57
Graf k otázce č. 12.....	58
Graf k otázce č. 13.....	59

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK

Tento dotazník je určen pro děti v dětském domově se školou a školní jídelnou k zjištění vztahů dětí k dětskému domovu, k pedagogickým pracovníkům a také k jiným institucím.

Zakroužkujte odpověď tak, jak ji cítíte a vnímáte. **ANO** pokud souhlasíte, nebo zakroužkujte **NE**, pokud nesouhlasíte.

Jméno:

Datum uskutečnění:

1) Cítíš se v dětském domově dobře?

ANO NE

2) Cítíš se v dětském domově bezpečně?

ANO NE

3) Chovají se k tobě učitelé dobře?

ANO NE

4) Chovají se k tobě vychovatelé dobře?

ANO NE

5) Starají se o tebe dobře v dětském domově?

ANO NE

6) Důvěřuješ svým vychovatelům?

ANO NE

7) Důvěřuješ svým učitelům?

ANO NE

8) Důvěřuješ svému kurátorovi?

ANO

NE

9) Spolupracuje dobře kurátor s tvou rodinou?

ANO

NE

10) Respektuješ Policii České republiky?

ANO

NE

11) Dá se Policii ČR věřit?

ANO

NE

12) Myslíš, že soudům ČR se dá věřit?

ANO

NE

13) Jsi spokojený se svým skupinovým vychovatelem?

ANO

NE

Děkuji za vyplnění dotazníku. Janoščík Pavel- vychovatel.